

ЖИТТЯ МОЄ –
УНІВЕРСИТЕТ

© Видавничий Центр «Логос Україна».
<http://www.logos.biz.ua>

ГОЛУБЕНКО Олександр Леонідович

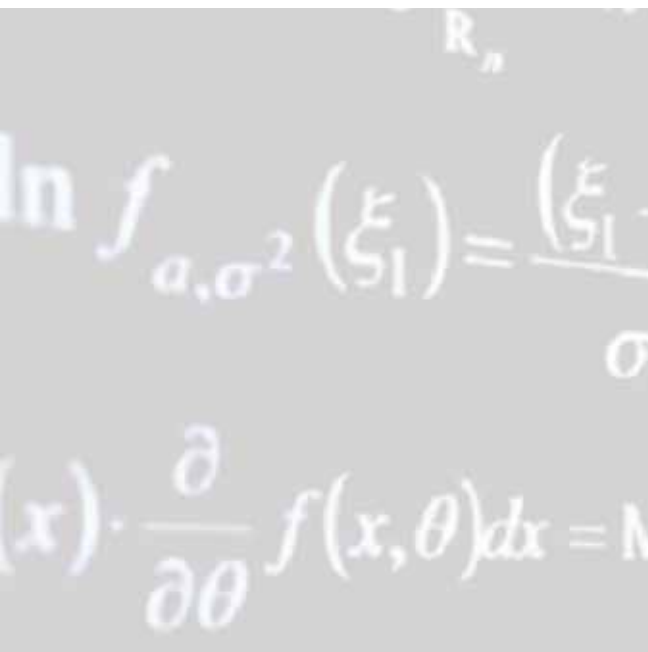
Ректор університету

Випускник Луганського машинобудівного технікуму та Луганського машинобудівного інституту за спеціальністю «Локомотивобудування». Закінчив також інститут патентознавства. Активну інженерну діяльність та науково-дослідну роботу розпочав у 1960 р. у відділі головного конструктора Луганського тепловозбудівного заводу.

У 1970 р. вступив до аспірантури своєї alma mater, яку достроково закінчив у 1973 р., захистивши кандидатську дисертацію в Харківському політехнічному інституті. У 1987 р. у Московському інституті інженерів залізничного транспорту захистив докторську дисертацію, з 1997 року — ректор Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Автор понад 400 книг і наукових праць, більш ніж 100 авторських свідоцтв, 14 закордонних патентів.

Член-кореспондент Академії педагогічних наук України, віце-президент Інженерної академії наук України. Має звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (1990), «Почесний залізничник України» (1997), «Почесний залізничник Російської Федерації» (1992), «Почесний громадянин міста Луганська» (2000). Нагороджений медаллю СРСР «За трудову доблесть» (1981), орденами України «За заслуги» III (2001), II (2004) та I (2007) ступенів, орденом Польської республіки (2005), Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2002). Лауреат премії Мінвузу України (1988) і Державної премії України в галузі науки і техніки (2005).

*«Через діяння власні, повір,
ми стали тим, чим стали ми тепер»
Дж. Еліот «Мідмарч»*

ЗАМІСТЬ ВСТУПУ

Свій alma mater — Далівському університету — я віддав понад 50 років, а враховуючи те, що закінчив машинобудівний технікум, який нині входить до складу коледжу нашого університету, то — рівно 54, практично все свідоме життя — від студента до ректора. Воістину: життя моє — університет.

Звісно, про який би період роботи в цьому навчальному закладі зараз не згадувати, на ці спогади однаково накладатиметься нинішня моя посада ректора: багато знаєш, багато оцінюєш із погляду становлення й розвитку вузу та суспільства в цілому. Маючи велику інформацію, спираючись на логіку розвитку вищої школи й на фактичні матеріали з життя колективу, мимоволі прагнеш до узагальнень, пам'ятаючи про вирішення головних проблем і перспективних завдань.

Більшість випускників (наш вуз закінчило вже близько 150 тисяч осіб!) згадує про університет саме з погляду студентів. Я теж вирішив пригадати вуз таким, яким бачив його в студентські роки. Для мене це не просто, адже, як я вже зазначав, наш вуз — це моє друге життя й ретроспектива практично всього мого існування. І якщо мої думки про краще майбутнє позначатимуться на спогадах, якщо я вдамся до розширення тимчасових меж і узагальнень, вибачайте.

Ця книга присвячена 90-річчю від заснування нашого вищого навчального закладу. Аналіз його розвитку свідчить про високу життєздатність і продуктивність рідної alma mater. Справді, університет тричі переходив у нову якість. Вперше — коли став найбільшим у СРСР машинобудівним інститутом. Вдруге — коли у лихоліття війни його евакуювали до Омська й університет, як Фенікс, відродився з попелу і дав життя одному з найбільших нині вузів Росії — Омському

технічному університету. Втретє — коли за логікою розвитку був трансформований у класичний, і надалі — в національний університет, один із найбільших в Україні.

Ці три умовні етапи визначено за статусом вузу і його якісними характеристиками. Якщо 90 років із моменту заснування університету порівняти з поважним віком людини, то, зважаючи на те, що вузи «живуть» значно довше, період становлення нашого навчального закладу, який умовно припадає на передвоєнні роки, можна назвати дитинством.

Повоєнний період (до 1960 р.). Ми на власній базі створили вуз в Омську, а нинішній університет став філіалом у Луганську спочатку московського, а потім харківського інститутів. Зрештою, знову отримав назву Луганський машинобудівний інститут. Цей час був отроцтвом нашого вузу. Період до отримання університетом статусу державного класичного в 1993 р. я умовно назвав би юністю. Подальші роки — це мужніння, активний розвиток або, за аналогією до людського життя, — період зрілості, який, згідно з мірками тривалості життя університетів, закінчиться ще не скоро. А взагалі, відсторонившись від порівняння з людським життям, сподіваюся, що цей період не закінчиться ніколи. Тоді етапи розвитку можна буде диференціювати за іншими параметрами.

Враховуючи, що моє життя тісно переплелось із життям університету після умовно названого періоду «отроцтво» і що, як я вже зазначав, неможливо розділити власні спогади й аналіз діяльності університету, дозволю скористатися підзаголовками, які хронологічно відображають періоди розвитку нашого вищого навчального закладу.

ЮНІСТЬ

Незабутні студентські роки. Так склалося, що після закінчення машинобудівного технікуму, перш ніж вступати на денне відділення вузу, я повинен був відпрацю-

вати на виробництві три роки. Альтернативою цьому було навчання на вечірньому або заочному відділенні інституту, поєднане з роботою на виробництві. Тому, закінчивши технікум, у липні 1960 р. пішов працювати слюсарем-випробувачем на тепловозобудівний завод ім. Жовтневої революції і практично одночасно, в наступному місяці, успішно (хоча й не блискуче — з математики одержав «3», адже готуватися не було часу) склав вступні іспити і став студентом вечірнього відділення машинобудівного інституту. Затримали моє студентське життя і три роки служби в армії, розтягнувши його до дев'яти років замість встановлених шести — для студентів вечірнього відділення.

Звичайно, можна було б після армії поновитися на денному відділенні, але я не зробив цього з двох причин. Насамперед у мене склалися дуже хороші стосунки з колегами у тих колективах, де я працював. Пояснюю це (чого бажаю й студентам, і випускникам — молодим спеціалістам) моїм сумлінним ставленням до будь-якої дорученої справи й шануванням старших наставників, адже я завжди прислухався до їхніх порад (як не згадати слова з Нового Заповіту: «Якою мірою міряєте, такою ж відміряється й вам»). Це завжди приваблює, тому протягом усіх років роботи на заводі я практично щороку піднімався службовими сходинками. У трудовій книжці після першого запису «Слюсар-випробувач» під час моєї роботи на заводі зафіксовано ще шість, останній із них — «Керівник групи дослідницького бюро відділу головного конструктора з локомотивобудування».

Не перевівся на денне відділення Луганського машинобудівного інституту й тому, що після армії вступив ще до Київського інституту народного господарства на спеціальність «Організація механізованої обробки економічної інформації», вже на денне відділення. Річ у тім, що з армії відпускали вступати до вузу лише на денне відділення — у липні; інакше довелося б служити до листопада. Але з початком занять, у вересні, перевівся на заочне для того, щоб одночасно вчитися у двох вузах: Луганському і Київському.

У мене вже був певний життєвий досвід, зважаючи на який, я зрозумів: («життя твоє — те, що з нього робиш сам») економічна освіта ніколи не завадить. Адже якщо до технікуму мені порадили вступити батьки і пізніше під впливом їхніх аргументацій я відмовився від наміру стати дипломатом, то економічний вуз («крутий» на той час, втім, як і зараз) обрав сам.

Випереджаючи розповідь, можу сказати, що після року одночасного навчання у двох названих вузах обрав машинобудівний інститут.

Із висоти прожитих років хотілося б зробити зі вступної частини два узагальнення, орієнтуючись на молодь, у якій ще немає життєвого досвіду і яка його набуває.

Перше узагальнення. Успіх у житті багато в чому залежить від тебе самого. Мені просуватися службовими сходинками вдалося лише завдяки знанням, бажанню пізнавати нове й умінню застосовувати його на практиці, а також завдяки доброзичливому ставленню як до колег, так і до справи, яку робиш.

Заводські випробувачі: О. Голубенко та Л. Водінов на об'єкті випробувань — тепловозі 2ТЭ10Л

Мої батьки — звичайні службовці, навіть без вищої освіти. Вони не могли допомогти синові добре влаштуватися в житті. Родичів із високими посадами або знайомих, які могли б замовити за мене слівце, не було. Доводилося розраховувати лише на власні сили, знання, уміння ладнати з людьми.

Друге узагальнення. Обов'язково треба прислухатися до порад батьків: у них завжди є раціональне зерно, позаяк вони керуються безкорисливою любов'ю до своїх дітей, святою батьківською любов'ю.

Лише тепер повною мірою розумію, наскільки були праві батьки, наставляючи свого сина. Незважаючи на моє бажання продовжити навчання у школі, вони наполегливо рекомендували після 7-го класу вступати до машинобудівного технікуму з подальшою орієнтацією на продовження навчання в машинобудівному інституті, до якого я ставився з певною зневагою. У той час через свою молодість я був амбітним, мав про все свою думку, яка не завжди збігалася з думкою батьків.

Аналогічну батьківську негативну (і, головне, аргументовану!) оцінку, що скорегувала мій намір вступати до Московського інституту міжнародних відносин, одержав, коли мені було вже 22 роки. Слід зазначити, що я був одним із двох молодих людей, яким видав рекомендацію для вступу до цього інституту політвідділ найвідомішої в Радянському Союзі навчальної дивізії, де я проходив військову службу. На той час така рекомендація гарантувала вступ до цього вузу, що мав особливий статус. І ось зараз, через багато років, я вдячний своїм батькам за те, що вони вказали мені найкращий життєвий шлях.

Тепер безпосередні спогади про alma mater і мої студентські роки (1960-1969 рр.). Найяскравіше враження сорокарічної ретроспективи — дуже сильний викладацький колектив. Це було помітно вже на вступних іспитах (П. П. Шломан), далі — на заняттях першого курсу до армії: А. З. Корошенко (математика), Б. К. Калашников (нарисна геометрія). Дотепер вони в пам'яті, як і мої дуже кваліфіковані викладачі післяармійського періоду: з математики — М. І. Петрушова, хімії — Є. П. Траїліна, історії — Г. Я. Ємченко, механіки — Г. В. Колос, В. П. Макеев, гідравліки —

В. С. Седач, В. Й. Суліга, опору матеріалів — І. Г. Торговець, А. Г. Тарашанський, деталей машин — В. І. Перевезенцев і багато інших.

Хороший викладач — це дуже важливо. У численних інтерв'ю нинішніх років на часте запитання «А чому Ви вважаєте свій вуз сильним?» — я завжди відповідаю: «Сильний вуз — це насамперед сильні викладачі. Погляньте, який у нас кваліфікований викладацький корпус університету: понад 170 докторів наук, професорів та 702 кандидати наук».

Дозволю собі сформулювати **третє узагальнення**: машинобудівний інститут (а зараз — Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля) своєю головною гордістю і перевагою вважає сильний викладацький склад.

Будь-який вуз може цим пишатися. Абітурієнтам, їхнім батькам, які бажають, щоб у дітей усе добре склалося в житті, цей фактор потрібно враховувати. Успіх у житті багато в чому залежить від знань, яких набуває студент у роки навчання. Хороші, міцні знання можуть дати лише висококваліфіковані викладачі, які постійно працюють над підвищенням свого професійного рівня.

При цьому хотілося б акцентувати увагу на моєму розумінні словосполучення «хороший (або сильний) викладач». Тут обов'язково треба мати на увазі, що викладач у будь-якому навчальному закладі — це не лише професіонал високого класу (звісно, це головне!), а ще й особистість, яку хочеться наслідувати. Інакше кажучи, це ще й вихователь. Для мене головний принцип виховання, засвоєний ще з армії, — «Роби, як я».

До цього слід додати, що досвідчений викладач вузу — обов'язково ще й учений, який постійно займається дослідницькою роботою (краще, щоб вона оплачувалася, але, на жаль, останнім часом це не завжди можливо) і, найголовніше, любить цю діяльність. Звичайно, є жартівливий вислів: «Учений — це людина, яка задовольняє свою допитливість за рахунок держави». Виходячи із принципу, що в кожному жарті є частка правди, я б цією складовою назвав зараз другу частину вислову, яка повною мірою без усяких жартів була характерною для колишнього Радянського Союзу і властива будь-якій сильній державі (незалежно від політичного ладу) нині. А щира правда, що позитивно характеризує вченого, — «задовольняти допитливість».

Відтак справжній (сильний) викладач вузу — це висококваліфікований професіонал, вихователь, учений. Ось саме такі якості мають більшість викладачів колишнього машинобудівного інституту і його спадкоємця — нинішнього Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Хочеться згадати добрими словами саме таких викладачів, які трапилися мені на моїх освітніх шляхах.

Школа. Викладач історії — І. Г. Лехцієв. Яскрава особистість, якій властиві три вищезгадані чинники хорошого викладача. І хоча він не був викладачем вузу, а вчителем школи, можу сказати, що він мав всі якості дослідника.

Ілля Георгійович, хоч і був дуже зайнятою людиною, але свій інтерес поза робочим часом поділяв

разом із нами, такими ж допитливими учнями. Ми приходили до нього додому ввечері або у вихідні дні і збирали різні радіосхеми. У той час це були детекторні радіоприймачі, потім, коли з'явилися у широкому продажі радіолампи, почали збирати лампові радіоприймачі, підсилювачі, світломузичні системи. Не дивно, що така яскрава особистість стала зрештою заступником голови Луганського облвиконкому і зробила дуже багато для розвитку Луганська і Луганської області.

Технікум. Механіку в машинобудівному технікумі викладав О. Ф. Плечков, професіонал високого рівня. Саме завдяки йому я й полюбив цей предмет. Олександр Федорович вирізнявся організованістю, охайністю, хорошим почуттям гумору. Мене, наприклад, як і кількох моїх однолітків, він захопив конструюванням і виготовленням навчальних стендів і моделей, що ілюструють ті чи інші закони механіки. Не пам'ятаю, скільки ми зробили стендів (можливо 5-7 одиниць), але дотепер дивуюся, як міг я у віці 15-16 років виготовляти і збирати цілком якісні діючі вироби!

Інститут. Схильність до наукової діяльності мені прищепили два викладачі кафедри локомотивобудування. Вони читали кілька спеціальних дисциплін, керували курсовим і дипломним проектуванням. Імена цих викладачів, кандидатів технічних наук, доцентів — Петро Іванович Гороневич і Володимир Андрійович Слацов. Перший був особливо сильний експериментально спрямованістю наукової діяльності, другий — теоретичною.

Пригадую, коли я вже працював завідувачем кафедри локомотивобудування, у розмові зі мною головний конструктор тепловозобудівного заводу С. П. Філонов дивувався з неординарності П. І. Гороневича. Заводська бригада досліджувала тягово-динамічні параметри одного з нових тепловозів у шляхових випробуваннях. Шляхові (на залізничній магістралі) випробування проводилися десь у Росії, і дослідні дані цілий день записували на осцилографах спеціального вагона-лабораторії.

І от коли заводські інженери, втомлені великим обсягом випробувань і відпочили вночі у своїх купе, зібралися ранком у дослідницькому залі вагона-лабораторії, вони з подивом виявили, що на столах лежать оброблені у вигляді графіків результати осцилограм і вже є перші узагальнення проведених минулого дня

У випробувальному залі кафедри локомотивобудування

випробування. А все це зробив один учений з машинобудівного інституту, якого заводчани запросили на випробування, — Петро Іванович Горонович.

Я вже казав, що займатися наукою схоже на хобі, коли не помічаєш часу й не зважаєш на нього. Так приблизно відповів і П. І. Горонович на запитання заводчан: «Коли ж ти встиг це зробити?». «Мені було цікаво, а коли цікаво, часу не помічаєш», — ось відповідь Петра Івановича.

Така ж захоплена людина і Володимир Андрійович Слащов. Перші обчислювальні машини, що з'явилися в нашому інституті, аналогові (МН-10) і цифрові (Наірі, Мир), Володимир Андрійович освоював із великим захопленням. І основи математичного моделювання, якими я потім широко користувався в кандидатській і докторській дисертаціях, прищепив мені насамперед В. А. Слащов, за що я глибоко йому вдячний.

Наведу два приклади. Не буду називати зі зрозумілих причин прізвища викладачів, але вони в мене залишили, як штрих про студентське життя, теж яскраві враження.

Позаяк я навчався на вечірньому відділенні й лекції були в інтервалі 18:00-21:00, увечері на них прийшов один із доцентів, який (не знаю, яку подію він відзначив удень) міг стояти перед дошкою, хіба що тримаючись за край столу. І от другу годину, не відходячи від рятівного столу, він читав лекцію на такому високому професійному рівні, що просто дивно. Жодного зайвого слова, за суворю логікою, висококультурно, можна сказати, артистично був викладений матеріал лекції.

Другий приклад. Довелося мені з певних причин складати достроково екзамен з однієї із суспільних дисциплін. Викладач був дуже ерудований, кваліфіковано читав лекції, і ми його поважали. І от, знаючи відповіді на запитання білета й узагалі впевнено відповідаючи, я одержую «4». Запитую: «Де я помилився?». Відповідає: «Ви сказали в такій-то фразі — Хрущов». Я йому: «А як треба?». «Треба було сказати: Микита Сергійович Хрущов. Адже це генеральний секретар ЦК КПРС!». Ось так...

Аспірантура й докторантура. Не всі розуміють, що аспірантура й докторантура — це не продовження нав-

чання, а насамперед робота дослідника, у якій потрібно застосувати знання, отримані у вищому навчальному закладі. Якщо аспірант або докторант не може самостійно сформулювати й вирішити дослідницького завдання, він не стане сучасним ученим.

Але все-таки підтримка, порада, допомога в організації роботи з боку досвідченого вченого тут необхідні. Статус такого вченого в аспірантурі — науковий керівник, а в докторантурі — науковий консультант.

На початку моєї наукової кар'єри мені допомагали наукові керівники й наукові консультанти — чотири видатні особистості, відомі вчені. Це — к. (пізніше — доктор) т. н. Олексій Миколайович Коняєв (на той час — головний конструктор тепловозобудівного заводу, а згодом — доцент кафедри локомотивобудування Луганського машинобудівного інституту); д. т. н., професор Сергій Митрофанович Куценко (завідувач кафедри локомотивобудування Харківського політехнічного інституту); д. т. н., професор Володимир Миколайович Іванов (завідувач кафедри «Тепловози й тепловозне господарство» Московського інституту інженерів залізничного транспорту) і д. т. н., професор Михайло Феліксівич Веріго (заступник директора Центрального науково-дослідного інституту Міністерства шляхів сполучення).

Про кожного з них можна сказати багато теплих слів. Це справжні Вчителі. На жаль, жанр спогадів не дозволяє цього зробити, але одну характерну рису вдачі, властиву всім названим ученим, я хотів би все-таки відзначити. Вони були не лише сильними викладачами й ученими, а й високодуховними Людьми з великої літери. Ці викладачі вирізнялися насамперед своєю людяністю.

Але найголовніший і найсвітліший спогад про інститут пов'язаний із моєю профільною кафедрою локомотивобудування. У мене в дипломі зазначено: «Інженер-механік з локомотивобудування». Саме цій справі я присвятив усе своє подальше життя.

Мені пощастило, що я прийшов на сильну кафедру. З кафедри локомотивобудування вийшли два ректори (О. М. Коняєв і я), п'ять проректорів (Ю. Г. Кирилов, Є. М. Нікітін, Ю. А. Куликов, Ю. І. Осенін, В. П. Ткаченко), учений секретар (П. І. Горонович), колишній начальник основного університетського управління (В. А. Слащов), декан факультету (В. І. Могила). На кафедрі за роки діяльності підготовлено 37 кандидатських дисертацій, 12 докторських. Пишаюся, що на першій із захищених співробітниками кафедри кандидатських дисертацій стояло моє прізвище і що був другим (після О. М. Коняєва) у списку тих, хто захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Перша рада із захисту дисертацій у нашому вузі створена також на кафедрі локомотивобудування, одними з перших — дві галузеві науково-дослідні лабораторії: тягових якостей і економічності локомотивів; тертя і змащення у приводах локомотивів. Перший у системі Мінвузу навчально-науковий центр із підготовки фахівців для галузей народного господарства також бере свій початок на кафедрі локомотивобудування.

Перед захистом дипломних проектів.
Староста О. Л. Голубенко та група Т131в

Завідувачем кафедри у той час, коли я прийшов на неї студентом, був Юрій Георгійович Кирилов, який багато років працював заступником головного конструктора на паровозобудівному заводі у відповідальний період переходу від виробництва паровозів до виробництва тепловозів. Пізніше він став проректором нашого вузу, секретарем парткому.

Кафедра локомотивобудування — це яскравий приклад того, якою у вузі має бути основна структурна ланка. Тут знають кожного студента своєї спеціальності, хвилюються за нього, докоряють, виховують, люблять по-доброму з урахуванням його життєвих колізій на інших кафедрах, одружують, радяться з батьками, як краще «зліпити» їхнє чадо для плавання життєвими морями. Тут — високий рівень усіх складових викладацької діяльності, потужна й плідна наука, зокрема й підготовка кадрів найвищої наукової кваліфікації.

Четверте узагальнення. Якщо кафедра сильна, можна говорити про кваліфіковану підготовку фахівця зі спеціальності, закріпленої за кафедрою. Це передова наука, якісна підготовка викладацьких і наукових кадрів: кандидатів, докторів наук, це — ініціативні випускники, які творчо мислять.

Умовам такого узагальнення в нашому університеті нині відповідає багато кафедр. Хочу назвати деякі. Найстаріша з них (з 1920 р.) кафедра фізики. Вже 35 років очолює кафедру і створену ним наукову школу з фізики високих щільностей енергії П. І. Голубничий — заслужений діяч науки і техніки України, доктор фізико-математичних наук, професор, член кількох міжнародних і національних академій і наукових товариств, відомий учений у галузі ядерної фізики, плазми, космофізики, астрофізики. На кафедрі відкрита аспірантура, було захищено чотири докторські та 17 кандидатських дисертацій, підготовлені до захисту ще одна докторська і п'ять кандидатських дисертацій. Продовжуючи своє сходження на Олімп науки, кафедра брала участь у масштабних міжнародних проектах зі спорудження нейтринного телескопа у глибинах Світового океану (проект ДЮМАНД), з обґрунтування можливості створення низькофонового підземного детектора типу установки «Колапс» Інституту ядерних досліджень РАН у соляній шахті під Артемівськом для реєстрації нейтринних потоків від гігантських зоряних катастроф (спалаху «наднових»), із досліджень первинних актів взаємодії космічних променів надвисоких енергій з речовиною на Тянь-Шанській високогірній науковій станції ФІАН, із льодовими масивами Антарктиди, Місячним реголітом. Для реалізації антарктичного та космічного проектів створена колаборація трьох провідних університетів МОН України та трьох Академічних інститутів НАН України. Роботи проводимуться за участю космічних та антарктичних агентцій Росії, США і Китаю. Результати досліджень були опубліковані більш ніж у 350 наукових статтях, декількох монографіях і працях численних міжнародних конференцій. З 1995 р. кафедра є випускною. За минулий період вісім випускників отримали вчений ступінь кандидата фізико-математичних наук.

Професор П. І. Голубничий разом зі співробітниками кафедри у 1998 р. відкриває другу спеціальність — «Прикладна фізика», а через рік кафедра фізики розділилася на дві структурні одиниці — кафедру фізики і кафедру прикладної фізики. У 2008 р. на їх базі була створена кафедра мікро- і наноелектроніки з одночасним відкриттям однойменної спеціальності.

Другим прикладом є діяльність кафедри світової філософії та естетики, на базі якої у 2001 р. було створено перший у східному регіоні України філософський факультет і яка вже десять років плідно працює над підготовкою висококваліфікованих філософських кадрів для Луганщини, Донбасу й України в цілому. У складі кафедри, яку очолює декан факультету, доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Вікторія Костянтинівна Суханцева, — три доктори наук, професори та 12 доцентів. Цей потужний творчий колектив широко знаний в Україні своїми науковими досягненнями. За останні роки на кафедрі видано 15 монографій та понад 500 наукових статей, захищено одну докторську (професор Л. Б. Мізіна) та десять кандидатських дисертацій, а також подано до захисту дві докторські дисертації (доцент В. М. Москалюк та доц. В. М. Шелюто). На кафедрі створені всі умови для того, щоб майбутні філософи мали можливість підвищувати свій рівень із магістра філософії до доктора філософських наук. Це можливо тому, що на кафедрі вже сім років діє спеціалізована вчена рада із захисту кандидатських і докторських дисертацій. Плідно функціонують аспірантура й докторантура за кількома філософськими спеціальностями. На кафедрі склалася відома в Україні, СНД та за його межами наукова школа з філософії музики та філософії культури. Її керівником є професор В. К. Суханцева. За напрямками цієї школи також творчо працюють професор Л. Б. Мізіна, доценти А. Ю. Лустенко, В. М. Москалюк, О. О. Капічіна, В. М. Шелюто та ін. Кафедра пишається своїми студентами та випускниками, які стають переможцями всеукраїнських олімпіад і активно залучаються до громадського життя університету.

У 2003 р. в нашому університеті було створено кафедру педагогіки, яку, на мій погляд, повинен мати кожен класичний університет, адже його випускники працюють не лише в різних галузях господарства, а й можуть бути викладачами та передавати наступним поколінням фахові знання. Пізніше при кафедрі були відкриті Науково-дослідний інститут духовного розвитку людини та (у травні 2009 р.) Міжнародна кафедра ЮНЕСКО «Духовно-культурні цінності виховання та освіти», яку очолює член-кореспондент АПН України, заслужений діяч науки і техніки України, доктор педагогічних наук, професор Галина Павлівна Шевченко. На кафедрі сьогодні працюють шість докторів педагогічних наук, професорів, із них один академік і один член-кореспондент АПН України, дев'ять кандидатів наук, доцентів. На кафедрі діють аспірантура та докторантура із трьох спеціальностей. Під керівництвом професора Г. П. Шевченко створена потужна наукова школа, за результатами роботи якої підготовлено

Зустріч ректора з делегацією США

70 кандидатів та докторів педагогічних наук. Плідно працює спеціалізована вчена рада із захисту докторських та кандидатських дисертацій (з 2004 р. захищено три докторські та 74 кандидатські дисертації). За час існування кафедри випущено чотири монографії, словник-хрестоматію педагогічних понять — навчальний посібник для студентів, аспірантів, викладачів. З 2004 р. шість разів на рік видається збірник наукових праць «Духовність особистості: методологія, теорія і практика», внесений ВАК України до переліку фахових видань із педагогічних наук. Кафедрою у 2004-2009 рр. проведено чотири міжнародні наукові конференції.

Плідно працює Науково-дослідний інститут духовного розвитку людини. На його базі функціонують науково-дослідні лабораторії, експериментальні майданчики, очолювані визнаними науковцями в галузі педагогіки. Інститут є колективним членом Міжнародної слов'янської педагогічної академії освіти імені Яна Амоса Коменського, тісно співпрацює з багатьма провідними науковими й освітніми навчальними закладами близького і далекого зарубіжжя. Інститут — асоційований член Донецького клубу «Інтелігент». Міжнародна кафедра ЮНЕСКО розпочала співпрацю з кафедрами ЮНЕСКО Росії, Болгарії, Польщі, Франції та Данії.

П'яте узагальнення. Кожна кафедра повинна бути випускною. Тільки на основі інтегруючого професіоналізму можна говорити про самонастроювальне, саморегульоване і постійне (!!!) вдосконалення професійних знань кожним викладачем кафедри. Знання у викладачів не можуть бути кінцевими, вони повинні поповнюватися. І головний каталізатор — це справжній колектив професіоналів на кафедрі. Лише такий колектив викладачів, що займається інтенсивною науковою діяльністю або, як кажуть, працює над собою, може забезпечити активну наукову працю як аспірантів, науковців, так і студентів. Без цього неможлива вища школа. І тільки на такій кафедрі у студентів може формуватися здатність самостійно здобувати знання, причому не лише в роки навчання, а й у подальші роки. А це головне призначення вищої школи на сучасному етапі — навчити учитися.

Виходячи зі сказаного, ми прагнемо зробити все необхідне, аби більшість кафедр були випускними.

Наприклад, в університеті зараз діє 105 кафедр, із них випускних — 79. Загалом близько 88% усіх завідувачів кафедр мають наукові ступені та звання доктора наук, професора. І ми вже помітили, що на випускній кафедрі виникає сприятлива атмосфера виховання, формування знань і особистості в цілому. А для будь-якої школи, надто вищої, це першочергове завдання (про що скажу наприкінці).

І тільки коли більшість кафедр навчального закладу (краще всі!) будуть такими, в alma mater сформується творчий корпоративний дух. Тоді випускник такого університету зможе створити таку ж атмосферу роботи у колективах, де він згодом працюватиме.

«БАТЬКИ»

Дослівний переклад з латинської словосполучення «alma mater» звучить як «мати-годувальниця». Образно воно означає сутність вищого навчального закладу, де випускникам не лише даються знання, а й прищеплюються принципи духовності, вихованості. Власне, йдеться про викладацький колектив.

У попередньому розділі йдеться про важливість рівня його підготовки для забезпечення в цілому головного показника діяльності вищого навчального закладу — якісної освіти. Але це важливо і для власного розвитку вишу, адже і керівник самого вузу, вихований сильним викладацьким колективом як «Перший з рівних», здатний вести його до ще більших висот. При цьому треба сказати, що назва посади керівника вищого навчального закладу специфічна — ректор. (До речі, в Німеччині найвища шана до цієї посади висловлюється у зверненні «Magnifizenz». Такої високої міри пошани не має жодне інше звернення до будь-якої посадової особи). Коли ж у випускника університету є «мати, яка годує» («alma mater»), то чому б ректора не назвати також образно «батько, який годує». Ось чому цей розділ жартівливо названо «Батьки».

У новій історії нашого вузу, тобто в повоєнні роки, було два таких керівники, два ректори автономного Луганського вузу.

Борис Павлович Румянцев — ректор у 1960-1974 роках — власне й відродив із попелу Ворошиловградський машинобудівний інститут спочатку у статусі вечірнього вузу, потім — денного.

У минулому головний корпус машинобудівного вечірнього інституту. Нині — коледж університету

Що означає відтворити вуз? Це — принаймні виконати дві необхідні умови: створити колектив кваліфікованих викладачів та забезпечити потужну матеріально-технічну основу для повноцінного навчального процесу.

Можна сказати, що до 1974 р. ці дві необхідні умови були виконані: у колективі вузу працювали вже 163 кандидати наук і доценти (а в 1960 р. лише троє викладачів мали вчені ступені та звання), були запрошені досвідчені практики з підприємств — професор І. М. Карташов, доценти В. І. Іванов, Ю. Г. Кирилов, В. Д. Колесников, М. Л. Мариновський, М. І. Могильний та ін.

Особливо продуктивна й вражаюча сторона діяльності Б. П. Румянцева в той час — це творча робота з розширення навчальних площ вузу, наповнення лабораторій і кафедр устаткуванням. Яким би сильним не був викладач, але без просторих світлих аудиторій, їх матеріально-технічного оснащення не можна забезпечити якісний навчально-виховний процес, повноцінну наукову діяльність.

Борис Павлович це чудово розумів. Є люди, які розуміють, добре пояснюють, що потрібно зробити, й, разом з тим, аргументовано обґрунтовують, чому неможливо реалізувати потрібне сьогодні. Але є, на щастя, люди, які всупереч усім труднощам теоретичне розуміння необхідного реалізують на ділі. До таких людей належить і Б. П. Румянцев.

Будувати завжди складно. Не було періоду в житті нашої країни, коли робили це просто. Чи то приватний, чи громадський будинок. І завжди були потрібні творці й будівничі.

Навіть у важкі післявоєнні роки, коли всі прагнули лише вижити, коли про жодне будівництво житла не йшлося, були люди, які зводили собі й своїм близьким дах над головою. Нехай це був не комфортабельний у нинішньому розумінні цього слова особняк, але все-таки свій будинок.

Були також люди — вони будували й розвивали підприємства, які очолювали. Хай то був завод або колгосп, школа або вуз, театр або музей. Вони будували БУДИНОК, що дозволяє збільшити випуск продукції, поліпшити її якість.

Можна образно назвати наш нинішній університет, один із найбільших в Україні, де налічується 56 одиниць споруд і понад 34 тисячі студентів, БУДИНКОМ. Отже, «фундамент» цього післявоєнного БУДИНКУ (без чого, власне, неможливе зведення будь-якої споруди) заклав Борис Павлович Румянцев.

Його талант передбачення, властивий насамперед великим ученим, дозволив сформулювати й вирішити важливе завдання: у центрі міста, де перебували на певній віддалі один від одного три корпуси вечірнього машинобудівного інституту, неможливо забезпечити перспективний розвиток вузу, тому необхідний був новий будівельний майданчик для відтворення БУДИНКУ в новій якості. І от на околиці міста, у полі, закипіла робота. Це зараз вуз розташований аж ніяк не на околиці міста, навколо — житлові масиви з 200-тисячним населенням, а в 60-х роках це було поле.

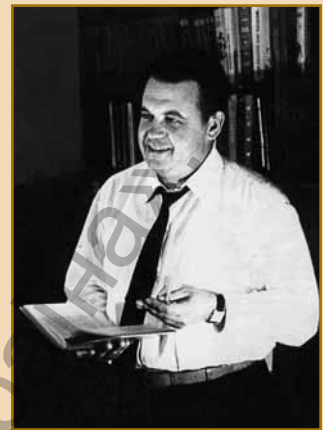
РУМЯНЦЕВ

**Борис Павлович
(1928–2007).**

Ректор (1960–1974)

Заслужений працівник народної освіти України (1996), кандидат технічних наук (1956), професор кафедри підйомно-транспортних машин і устаткування (1972), заслужений професор Східноукраїнського державного університету (1997), академік Підйомно-транспортної академії наук (1998), Почесний громадянин міста Луганська (1998).

Нагороджений почесними грамотами Президії Верховної Ради УСРС, Кабінету Міністрів України, грамотами міністерств, орденами Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани», медалями «За перемогу над Німеччиною», «За доблесну працю в ознаменування 100-річчя з дня народження В. І. Леніна», «50-річчя перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.», ветеран праці.

Я, будучи студентом V і VI курсів, пам'ятаю ті заняття в новоспоруджених інститутських корпусах (нині I і II), коли ми доїжджали до кінцевої зупинки тролейбусом (зараз вона називається «квартал Молодіжний») і пішки ще з півкілометра йшли до навчального корпусу. Якщо накрапав дощ, знімали туфлі й взували чоботи, тому що багнюка була невилазна.

«Фундамент» БУДИНКУ Бориса Павловича Румянцева — це зведені під його керівництвом вісім нових споруд: нинішні 1, 2, 5, 6-й корпуси, механічні майстерні, гуртожитки (1, 2 і 3), початок будівництва санаторію-профілакторію. А розвиток вузу в цілому дозволив вирішити Б. П. Румянцеву разом із колективом головне завдання: змінити статус машинобудівного інституту з вечірнього на денний.

Ось як про цей період розвитку університету згадував сам Б. П. Румянцев:

«Наприкінці 50-х років у Луганській області машинобудівна промисловість, що швидко зростала, відчувала гостру нестачу дипломованих фахівців. Наявний на той час Луганський вечірній філіал Харківського політехнічного інституту не міг задовольнити попит підприємств. Справді, у 1959 р. було підготовлено вкрай мало, лише 118, інженерів. Зрозуміло, що значно збільшити число висококваліфікованих інженерних кадрів можна було за умови постановня самостійного профільного інституту.

Тому 19 травня 1960 р. на базі філіалу було створено Луганський вечірній машинобудівний інститут. Мене, 31-річного доцента, кандидата технічних наук, призначили його директором, а через два роки — ректором. Що на той час являв собою інститут? Кількість студентів становила 940, перший навчальний рік було розпочато на двох факультетах: механіко-технологічному і ливарного виробництва та локомотивобудування, у складі яких налічувалося лише чотири ка-

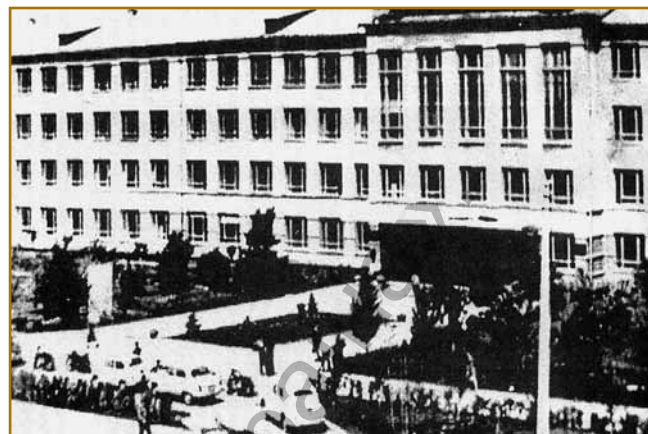
федри з 42 викладачами, тільки троє з яких мали науковий ступінь або вчене звання. Інститут розташовувався у трьох корпусах, розкиданих по місту, що ускладнювало керування та організацію навчального процесу, бібліотека налічувала близько 36 примірників навчальної та наукової літератури. Як-то кажуть, не густо.

Керівництво інституту розуміло, що стартуючи з таких позицій, для потужного розвитку вищого навчального закладу, високих темпів його становлення конче необхідно було переборювати серйозні труднощі в усіх напрямках та мобілізувати зусилля всього колективу на вирішення насамперед двох глобальних завдань: радикальне зміцнення викладацького складу науково-педагогічними кадрами вищої кваліфікації та створення матеріально-технічної бази.

Було розроблено перспективний план підготовки та захисту кандидатських дисертацій, багатьох викладачів направили на курси підвищення кваліфікації, в очну та заочну аспірантуру. Ставку робили насамперед на підготовку власних науково-педагогічних кадрів, створювали умови для їхньої успішної наукової роботи. З цією метою вже у 1961 р. відкрили аспірантуру, почали видавати щорічні наукові праці. Крім того, в інститут залучали значну кількість викладачів із науковими ступенями та вченими званнями, спеціалістів промислових підприємств та науково-дослідних інститутів. У результаті така кадрова політика дозволила суттєво підвищити професійний рівень викладацького складу. Так уже у 1968 р. в інституті працювало 352 викладачі, з яких 67 — доценти, кандидати наук.

Вечірній машинобудівний інститут почав швидко відновлюватися. У 1961 р. відкривається загально-технічний факультет. У зв'язку з тим, що в 1963 р. у вузі, крім вечірнього, почали діяти денне та заочне відділення, в інституті значно розширилася можливість підготовки інженерів різного профілю. Перед вищим навчальним закладом постали нові перспективи й завдання.

Із 1963 р. почалося кардинальне поліпшення матеріальної бази інституту: під будівництво інститутського містечка обрали майданчик на кварталі Молодіжному, де раніше гуляв вітер, що заносив у центр Луганська запах полину. За сприяння обласної та міської влади тут розпочалося будівництво першого об'єкта інституту — гуртожитку №2, який майже через рік гостинно прийняв студентів механічного факультету. Символічно, що першими мешканцями новобудови інституту стали саме студенти-механіки, оскільки механічний факультет також був одним із перших, коли у 1920 р. створювався наш вищий навчальний заклад. 28 вересня 1965 р. відчинилися двері величезного сучасного корпусу з великими світлими аудиторіями. Потім у новому гуртожитку № 3 розмістилися студенти факультетів автоматизації виробничих процесів та електромашинобудування. До 1969 р. вже збудували головний, лабораторний та спортивний корпуси. Територія інститутського містечка невпізнано змінилася: було закладено фруктовий сад, будувалися спортивні майданчики, розбивалися клумби. Знаменно,

Аудиторний корпус № 2

що все це робили своїми руками студенти та викладачі інституту.

У перші роки після створення стаціонарного вузу чимало було зроблено для організації теоретичного навчання викладачів. На кафедрах діяли теоретичні семінари для обговорення окремих актуальних наукових проблем. У масштабах інституту працював педагогічний семінар, на якому поширювався передовий досвід педагогічної майстерності, що включав у себе особливості викладання лекцій, місце й роль самостійної роботи студентів. Підвищенню рівня знань студентів сприяло застосування у навчальному процесі так званих контрольних точок. Це нововведення стало першим у країні, і саме його Міністерство вищої та середньої спеціальної освіти рекомендувало до впровадження у всіх вищих навчальних закладах під назвою «атестація студентів», що еквівалентно сьогоденньому модульному вивченню курсів. Однією з нових форм навчального процесу було використання програмованого навчання, що слід вважати нинішніми тестовими технологіями.

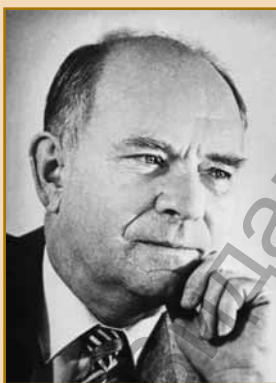
На початку існування самостійного інституту приділяли багато уваги створенню навчальних лабораторій та кабінетів, розширенню аудиторного фонду. У зміцненні навчально-лабораторної бази брали участь найбільші промислові підприємства Луганська, які не лише передавали інституту велику кількість обладнання, а й відчиняли для студентів двері заводських лабораторій. У результаті наполегливої праці протягом двох-трьох років в інституті відкрилися добре оснащені навчальні лабораторії, а саме: оптична лабораторія на кафедрі фізики, лабораторія спектрального та рентгеноструктурного аналізу на кафедрі хімії, тензометрична лабораторія на кафедрі опору матеріалів. Новітніми приладами та пристроями обладнали обчислювальну лабораторію на кафедрі вищої математики, лабораторії локомотивобудування, деталей машин, технології металів, гідравліки.

Оскільки раніше у філіалі майже не виконували науково-дослідницької роботи, сучасний технічний інститут без потужних наукових досліджень створити було неможливо. Тому пріоритетним завданням інституту стала необхідність піднесення наукової роботи на рівень передових вищих навчальних закладів країни. Зважаючи на важливість організаційного початку в цій

справі, у 1961 р. створюється науково-дослідний сектор на чолі з його начальником, а у 1964 р. вводиться посада проректора з наукової роботи. Починають створюватися наукові школи, перші з яких, природно, підключилися до досліджень зі спільної загальної проблеми — створення потужних локомотивів. Такий підхід не випадковий, адже наш інститут має тісний зв'язок із гігантом вітчизняного тепловозобудування — заводом ім. Жовтневої революції.

Багато уваги приділяв ректорат трудовому, естетичному, фізичному вихованню студентської молоді. Коли на кварталі Молодіжному почалося будівництво інститутського містечка, було створено студентський будівельний загін. Добру пам'ять залишили на цілих землях Казахстану студентські будівельні загони «Гренада» та «Горизонт». Радісною подією для студентів було відкриття на березі Сіверського Дінця табору праці та відпочинку, який згодом став спортивно-оздоровчим табором. Студенти не лише добре відпочивали, а й працювали на ланах радгоспу ім. 8 Березня. Їх навчали розуміти та любити музику, живопис, театр, літературу, прилучали до скарбів культури. В інституті працювали ізо-, кіно- та фотостудії, студентський клуб культури. Вуз успішно представляв свої колективи на обласних та республіканських фестивалях художньої самодіяльності. А це — танцювальні ансамблі народного та бального танцю, студентський хор, естрадний оркестр. Ректорат і громадські організації піклувалися про те, щоб у повсякденне життя студентства увійшли фізкультура та спорт. А спорт тут став справді масовим: студенти з великим задоволенням займалися у секціях, а найбільш підготовлені й талановиті вигравали змагання різного рівня, зокрема міжнародні.

Хотів би зазначити, що Луганський машинобудівний інститут за 1960-1974 рр. пройшов славетний шлях становлення та розвитку. Це були важкі роки, але

КОНЯЄВ
Олексій Миколайович
(1926–1999)
Ректор (1974–1997)

Доктор технічних наук (1972), професор кафедри локомотивобудування (1974), заслужений працівник вищої школи Української РСР (1981), член-кореспондент Міжнародної інженерної академії (1990), академік Інженерної академії України

(1992), академік Академії транспорту Росії (1994). Почесний громадянин міста Луганська (1993), президент та заслужений професор Східноукраїнського державного університету (1997).

Нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня (1985), орденом СРСР Трудового Червоного Прапора (1966, 1986), медаллю Республіки Болгарії, медаллю СРСР «40 років перемоги у Великій Вітчизняній війні» (1995), Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР (1975).

завдяки сумлінній, наполегливій праці колективу наш інститут, демонструючи високі темпи розвитку, став на той час найпотужнішим серед машинобудівних вузів країни.

Мені дуже поталанило, що саме я як керівник був удостоєний честі працювати з працездатними, патріотичними, ініціативними людьми, тому робив усе, що від мене залежало для подальшого вдосконалення нашої alma mater. Я пишаюся цим і жадав би, щоб кожний працівник і студент примножував славу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля».

Подальший успішний розвиток вузу пов'язаний з ім'ям О. М. Коняєва, який встановив рекорд місцевого значення: він очолював колектив 23 роки — з 1974 по 1997 рік. Вважаю, що в доступному для огляду майбутньому цей результат не перевершиться.

І тут, перш ніж згадати добрим словом діяльність О. М. Коняєва, хотілося б зробити ще одне узагальнення, яке базується на аналізі розвитку вищої школи в нашій країні, місті та в нашому вузі зокрема. Полягає воно в наступному.

Особливістю вищого навчального закладу є дві характерні риси, що докорінно відрізняють його від інших установ. По-перше, це певна автономність і незалежність від держави (під час святкування 100-річчя Київського політехнічного університету його ректор Михайло Захарович Згуровський розповідав мені про знайдений в архівах факт, коли на початку ХХ ст. міська влада просила в ректора дозвіл на введення на територію КПІ поліцейських, щоб упіймати злочинця). По-друге, неприйняття різких, можна сказати, революційних змін у структурі, кадровому складі, стилі роботи. Думаю, цей здоровий консерватизм і дозволив у роки перебудови, коли криза охопила багато галузей народного господарства, зберегти вітчизняну вищу школу як галузь господарювання на доволі пристойному рівні, досягнутому за останні 100-150 років. Нині наша вища школа високо поцінюється в усьому світі.

Отож, названі характеристики дозволяють зробити **шосте узагальнення**: повільна змінюваність керівництва вузу, тривалі строки перебування на ректорській посаді діяльних людей сприяють розквіту вузу, досягненню дедалі більших висот, що в цілому спрацьовує на благо суспільства.

Як приклад можна згадати (це на моїх очах) періоди плідного розвитку вузів нашого міста: медичного, коли ректорами були І. І. Чайковська і В. Г. Ковешников, педагогічного (В. Г. Пічугін і Д. О. Жданов), аграрного (В. Г. Ткаченко), міліцейського (Є. О. Дидоренко), машинобудівного (Б. П. Румянцев, О. М. Коняєв). Усі названі особи очолювали свої заклади понад 10 років.

Дотримуючись обраного мною образного стилю розповіді про роботу Б. П. Румянцева, треба констатувати той факт, що О. М. Коняєв за роки свого ректорства не лише успішно продовжив зведення БУДИНКУ, а й особливо багато зробив для створення колективу кваліфікованих викладачів у периферійному місті країни (Луганськ з усіх обласних центрів найвідда-

Будівництво першого корпусу

леніший від Києва, до того ж не має особливо привабливого природного шарму — моря, озера, ріки, лісу, гір абощо), сконцентрував їх в одному вузі. А це доволі складне завдання. О. М. Коняєв розумів, що звичайний інтенсивний шлях залучення до роботи у вузі достатньої кількості професорів і доцентів з інших регіонів для Луганського машинобудівного інституту не підходив.

І тоді Олексій Миколайович узявся (і в основному впорався із завданням!) за триваліший у часі шлях — підготувати докторів і кандидатів наук із «місцевого матеріалу». Цей шлях, що його на протигагу першому, інтенсивному, можна назвати екстенсивним, зрештою дає кращі результати. По-перше, забезпечує більшу стабільність колективу, адже запрошені професори часто, вирішивши локальне завдання (наприклад, поліпшення життєвих умов для себе чи своїх дітей), знову повертаються на свою «малу батьківщину» або в привабливіші за якимись параметрами краї. По-друге, люди, що народилися, вирости й залишилися жити на суворій землі Донецького кряжу, як правило, є патріотами своєї «малої батьківщини», і це забезпечує кращий психологічний клімат у колективі та вищу якість виховної роботи.

У своїх спогадах у 1996 р. О. М. Коняєв так характеризував процес побудови університету:

«Найгострішою проблемою було комплектування кафедр інституту висококваліфікованими викладачами. Посприяття її вирішенню була покликана відкрита ще у 1961 р. аспірантура. Першими науковими керівниками її стали професор І. М. Карташов та доценти А. М. Ар'єв і Б. П. Румянцев. Надії на аспірантуру із часом оправдалися. Лише за останні 25 років (1971-1996 рр.) завдяки аспірантурі було підготовлено 270 кандидатів наук. Загалом же за цей період 470 викладачів і співробітників здобули наукові ступені кандидатів наук.

Найбільшою результативністю в цьому плані вирізнялася кафедра локомотивобудування, очолювана професором О. Л. Голубенком. Також плідно працювали і зараз працюють у цьому напрямі кафедри деталей машин, приладобудування й електротехніки, менеджменту, технології машинобудування, фізики тощо.

Водночас кадровому складу бракувало провідної ланки — професури — як найповнішого втілення єдності навчання, науки та виховання. Тільки у 70-х роках з'явилися можливості для створення цієї основної ланки викладацького складу. Вже до того часу дещо побудували: і навчальні корпуси, і гуртожитки, й інші об'єкти, але не підготували жодного доктора наук. Ця робота виявилася складнішою за розвиток матеріально-технічної бази.

Зрештою, лише у 1972 р. викладач інституту захистив першу докторську дисертацію. В наступні роки їх захистили проректор доцент В. М. Севрюк, завідувач кафедри доцент В. М. Михайленко. Їхніми послідовниками стали й інші, зокрема наші випускники, нинішні професори О. Л. Голубенко, С. С. Єрошин, М. І. Могильний, В. А. Рач. Активний захист докторських дисертацій докорінно змінив стан інституту як самостійного вищого навчального закладу. В керівництво інститутом, факультетами і кафедрами приходило нове покоління вчених — доктори наук і професори. Головні напрямки діяльності — навчальний процес і наукові дослідження — очолили професори О. Л. Голубенко, М. В. Загірняк, Ю. А. Куликов, В. А. Рач.

Зараз більшість кафедр уже очолюють професори, доктори наук. Серед них — заслужені діячі науки і техніки України, професори Б. Ф. Брагин, О. Л. Голубенко, В. М. Гончаров, І. П. Житна, В. О. Звонов, Ю. А. Куликов, О. Г. Рибальченко; професори А. Ф. Бондарь, П. І. Голубничий, В. М. Грибанов, С. С. Єрошин, Є. У. Зарубицький, Л. І. Лазор, Ю. П. Коробецький, В. Ф. Литвиненко, Є. О. Павлов, Б. І. Тарельник, Г. Ю. Фрегер, В. П. Шишов, В. В. Яковенко та інші.

Крім докторів технічних наук, в університеті почали успішно працювати доктори історичних, економічних, педагогічних, соціологічних, фізико-математичних, філософських, юридичних наук.

В останні роки значно змінився й рівень кваліфікації викладачів кафедр. Це здебільшого кандидати і доктори наук. Відкрита у 1989 р. докторантура сприяла посиленню підготовки кадрів найвищої кваліфікації. Першими докторантами стали випускники інституту й аспірантури доценти Ю. І. Осенін і В. О. Вітренко, нинішні доктори технічних наук. Уже названі доктори наук почали працювати науковими консультантами, і справа зрушила з місця. Уже сьогодні маємо 21 докторанта. У 1989 р. на базі кафедри локомотивобудування було створено першу спеціалізовану вчену раду із захисту дисертацій за спеціальністю «Рухомий склад і тяга поїздів». Нині в університеті вже діє п'ять спеціалізованих учених рад, де захистили докторські дисертації доценти Ю. І. Осенін, О. І. Крайнюк, В. П. Шишов, М. Ф. Смирний. Отже, завдяки цій важливій і необхідній роботі в університеті у 90-х роках, почали формуватися наукові школи.

Лише за останні роки підготовлено 8 докторів і 122 кандидати наук. У складі наукових шкіл працює 63 аспіранти, 22 докторанти і 20 пошукувачів наукових ступенів. Опубліковано понад 1500 друкованих праць, створено понад 800 винаходів, отримано 120 патентів.

Виконано 30 фундаментальних і пошукових робіт, 160 прикладних досліджень. Високим технічним рівнем вирізнялися дослідження кафедр локомотивобудування на чолі з професором О. Л. Голубенком та управління перевозками на чолі з професором Б. Ф. Брагиним. Вони отримали міжнародне визнання і були продані у вигляді ліцензії у ФРН і Канаду. Завдяки цьому ми придбали цінне обладнання для навчального процесу і наукових досліджень. Наші розробки досягли світового рівня.

У 70-х роках завершився новий етап розвитку нашого вузу. Цьому сприяла велика допомога Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР та СРСР. З ініціативи тодішнього українського міністра Г. Г. Єфименка була започаткована практика виїзних колегій зі звітами вищих навчальних закладів за минулий рік. Також започаткували об'єднання інститутів за групами. Ми потрапили до вісімки машинобудівних і приладобудівних інститутів, у яких по чергові проходили колегії, що стало хорошою практикою ознайомлення з позитивним досвідом. Уже на початку 80-х років інститут досяг лідерських позицій у своїй групі. Ми посіли перше місце за кількістю отриманих авторських свідоцтв і винаходів із розрахунку на 100 викладачів. У 1985 р. уряд колишнього СРСР доручив нашому інституту підготувати протягом XII п'ятирічки (1986-1990 рр.) 2900 фахівців для галузей систем автоматизованого проектування, гнучких виробничих систем, мікропроцесорної техніки та робототехніки. Нам доручили повністю задовольнити потреби народного господарства в наукових та інженерно-технічних кадрах. Колектив інституту успішно впорався із цим урядовим завданням. У зазначений період значно поліпшився навчально-виховний процес, розширилися наукові дослідження, ми поліпшили матеріально-технічну базу, відкрили нові спеціальності. Це стало новим потужним імпульсом для розвитку інституту.

Природно, що в ці роки з'являється нова форма інтеграції освіти у вигляді навчально-науково-виробничих комплексів. Один із перших таких центрів в Україні ми створили на виробничому об'єднанні «Луганськтепловоз». Досвід кафедри локомотивобудування в цьому напрямку підтримали ще понад десять кафедр. У цілому в 80-х і 90-х роках минулого століття завдяки комплексній навчально-науковій роботі значно поліпшився і навчально-методичний рівень діяльності кафедр інституту.

Уже тоді намітився перехід навчального процесу на ступеневу систему підготовки фахівців. Він припав на роки, коли в країні різко погіршився фінансовий стан. Але ми не зупиняли свого розвитку. У 1986 р. інститут отримав нову сучасну бібліотеку з книжковим фондом близько 1 млн. томів. У студентів і викладачів з'явилася можливість повноцінно готуватися до занять, іспитів, виконувати курсові й дипломні проекти.

На кінець 80-х років в інституті вже працювало 570 викладачів, зокрема 12 докторів наук, професорів і 310 кандидатів наук, доцентів. А напередодні атестації та акредитації їх було вже відповідно 37 і 335, що становило 61,0% від загальної кількості викладачів.

Інститут мав 11 факультетів, 40 кафедр, 20 із них — випускових. З'являлися нові спеціальності — економічні, електротехнічні, транспортні, правові та інші. Тому назва «машинобудівний інститут» втрачала свою колишню сутність.

У 1993 р. інститут звернувся до Міністерства освіти України із проханням провести нову атестацію на IV рівень акредитації. Атестаційна комісія ухвалила позитивне рішення, і 8 травня 1993 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову №339 «Про створення Східноукраїнського національного університету». Це була визначна віха в історії не лише університету, а й усієї Луганщини та сходу України. Разом із приєднаними інститутами чисельність студентів становила понад 17 тис. осіб, а кількість професорсько-викладацького складу — близько 1400.

Аудиторний корпус № 1

За 75 років свого існування університет підготував десятки тисяч висококваліфікованих фахівців. Загальне визнання здобули професорсько-викладацький склад і керівництво університету. Пишаюся, що працював у цей відповідальний час».

Наведу лише кілька цифр, що кількісно ілюструють у цілому багаторічну плідну ректорську діяльність О. М. Коняєва. Було зведено дев'ять нових будинків: навчально-лабораторні корпуси (3, 4 і 7), бібліотеку, їдальню, гуртожитки (4, 5, 6), добудовано санаторій-профілакторій. Можна констатувати, що на закладений Б. П. Румянцевим фундамент БУДИНКУ згодом змонтували всі несучі конструкції: стіни й дах.

Паралельно в часі був створений повноцінний викладацький колектив, що дозволило вирішувати завдання. Головне з них — змінити статус машинобудівного інституту на статус державного університету. Якщо до моменту вступу на посаду ректора О. М. Коняєва у вузі було три доктори і 163 кандидати наук, то у 1997 р., коли Олексій Миколайович пішов на заслужений відпочинок, викладацький колектив університету вже нараховував 53 доктори й 439 кандидатів наук.

Але найголовнішою заслугою О. М. Коняєва є те, що він не лише кількісно і якісно зміцнив викладацький колектив вузу й забезпечив такі високі якісні характеристики цього колективу, як творчий, товариський дух і здатність до системного поліпшення показників успішності, підготовки кадрів, колегіального

Ректор та його заступники. Зліва направо: Ю. І. Осенін, В. В. Дядичев, Г. П. Щедрова, П. Л. Носко, О. Л. Голубенко, І. Р. Бузько, Л. І. Білоусова, М. Ф. Смирний, Є. М. Шапран

вироблення рішень тощо. Зрозуміло, що кожен ректор займається вдосконаленням названих показників і діяльності вузу в цілому. Але в кожного свій стиль, обумовлений як історичною епохою (на сучасному етапі, приміром, дешевше не будувати нові будинки, а придбати й капітально ремонтувати старі. Думаю, читач погодиться з автором, що нинішні корпуси, наприклад, факультетів юридичного або природничих наук не поступаються корпусам механічного чи транспортно-факультетів), так і особистісними рисами характеру. Якщо у Б. П. Румянцева сильними рисами вдачі були наполегливість, сміливість у прийнятті рішень, певна авторитарність, то О. М. Коняєв віддавав перевагу більше обережному (але не менш ефективному), колегіальному стилю керівництва. Не можна сказати, що якийсь із цих стилів кращий. Для вирішення різних проблем потрібні різні підходи. У кожному разі, якщо говорити про автора цих рядків, то у своїй роботі він намагається запозичити в обох своїх попередників усе краще.

Дуже сильною стороною діяльності Олексія Миколайовича було й те, що він не боявся висувати на керівні посади молодих, але компетентних людей, уводив до свого оточення осіб із творчим, діяльним характером. Для досягнення поставлених цілей він міг використовувати в потрібному напрямку всі сильні сторони кожного зі своїх заступників, кожного керівника структурного підрозділу. Саме це у поєднанні з добротою, повагою до людей дозволило О. М. Коняєву створити у вузівському колективі особливу творчу атмосферу, що дуже непросто забезпечити при великому об'єднанні творчих людей у вузах, дослідних інститутах, художніх колективах тощо.

На завершення цієї частини хотів би сказати кілька слів про ще одного «батька» — в тому сенсі, як зазначено на початку розділу. Ім'я цього «батька» — «реktorат», куди входять: перший проректор, доктор технічних наук, професор Михайло Федорович Смир-

ний; кандидат економічних наук, головний бухгалтер університету Любов Іванівна Білоусова; проректори, професори: доктор економічних наук Ірина Романівна Бузько, доктор технічних наук Валерій Владиславович Дядичев, доктор технічних наук Павло Леонідович Носко, доктор технічних наук Юрій Іванович Осенін, кандидат технічних наук Євген Миколайович Шапран, доктор політичних наук Галина Петрівна Щедрова.

Щоб витримати загальну концептуальну ідею книги, надам слово кожному із проректорів. Більшість із них — наші випускники. Та спершу хочу відзначити, що

кожен із них повністю відповідає тим життєвим і професійним орієнтирам, які ми наслідуюмо від своїх старших «батьків» — Б. П. Румянцева та О. М. Коняєва. Усі члени ректорату — кваліфіковані фахівці та майже всі — доктори наук, професори. Отже, М. Ф. Смирний — про першочергову увагу до якості освіти в університеті:

«Основою формування Європейського простору вищої освіти є її якість. Законом України «Про вищу освіту» (стаття 1) визначено, що якість освітньої діяльності — це сукупність характеристик системи вищої освіти та її складових, яка визначає її здатність задовольняти встановлені й передбачені потреби окремої особи або/та суспільства.

Ще ніколи проблема якості вищої освіти в Україні не мала такого важливого ідеологічного, соціального та економічного значення, як нині. Висунення її на передній план зумовлене об'єктивними чинниками, а саме: від якості людських ресурсів залежить рівень розвитку країни та її глобальна економічна конкурентоспроможність.

Головним завданням побудови системи менеджменту якості підготовки фахівців університету є забезпечення гідного входження до Європейського простору вищої освіти та конкурентоспроможності випускників-далівців на внутрішньому та зовнішньому ринках праці. Вона має бути реалізована завдяки синергійному поєднанню високої якості насамперед організації і здійснення навчально-виховного процесу, а також забезпечувальних процесів, до яких належать: підготовка кадрів вищої кваліфікації, підвищення кваліфікації викладачів, наукові дослідження, методична робота, інформаційне забезпечення, міжнародні зв'язки, залучення громадян на навчання, виховна та соціальна робота, зв'язки з громадськістю, матеріальна база, фінансове забезпечення.

Освітня діяльність університету розвивається в руслі загальнонаціональних тенденцій, використовуючи країні

СМИРНИЙ
Михайло Федорович
Перший проректор
Східноукраїнського
національного універси-
тету імені Володимира
Даля, доктор технічних
наук (1996), професор,
заслужений винахідник
України (1996), завіду-
вач кафедри екології,
відмінник освіти
України

досягнення в системі вищої освіти. Значним поштовхом до підвищення якості підготовки фахівців стало підписання ректором університету О. Л. Голубенком 18 вересня 2004 р. у м. Болонья (Італія) Великої хартії університетів (Magna Charta Universitatum). Практичними кроками щодо втілення її положень було запровадження одними з перших у країні кредитно-модульної системи організації навчального процесу. У рамках проведення відповідного експерименту в університеті виконані такі роботи:

- розроблено новий графік навчального процесу, де передбачено проведення протягом кожного семестру двох модулів теоретичного навчання та двох модульних контролів із залікових кредитів. На підставі поточного та модульного контролю студентові виставляється підсумкова оцінка семестрового контролю опанування ним конкретної навчальної дисципліни (залік чи екзамен), тобто екзаменаційні сесії як такі ліквідуються. Такий підхід сприяє рівномірній самостійній роботі студента у семестрі, суттєво зменшує пікові навантаження студентів при семестровому контролі, відповідає системі ECTS;

- розроблено та апробовано «Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців»;

- розроблено «Методичні рекомендації щодо проведення контрольних заходів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу»;

- перероблено робочі навчальні плани напрямів та спеціальностей;

- реалізовано порядок зарахування вступників на навчання за освітньо-кваліфікаційними рівнями магістра та спеціаліста;

- розроблено «Індивідуальний навчальний план студента»;

- перероблено форми навчальної та звітної документації стосовно впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу в університеті;

- підготовлено пропозиції щодо нового додатку до диплома та академічної довідки.

Окремо дискутувалося питання про використання найоптимальнішої та найприйнятнішої системи оцінювання знань студентів. Як показав майже шестирічний досвід, запропонована нами модифікована 12-бальна шкала, що відрізняється від стандартної (шкільної) 12-бальної шкали лише запровадженням додаткової

оцінки «0» за межами діапазону позитивних оцінок, є дуже зручною. Ця шкала найбільш адаптована до шкали ECTS. І принаймні ще у двох країнах (Данії та Уругваї) використовуються шкали з тринадцятьма градаціями.

Виходячи з нагальної потреби створення системи діяльності університету високого гатунку, кілька років тому прийнято Концепцію забезпечення якості освіти відповідно до стандартів та норм Європейського простору вищої освіти, що спрямована на виконання місії університету «Формування конкурентоспроможних фахівців-професіоналів і патріотів України», мети його розвитку — «підвищення якості підготовки фахівців, які будуть здатні успішно працювати в розбудові українського суспільства» — та спирається на дванадцять відповідних принципів.

Із метою організації збирання та обробки інформації про фактичну якість підготовки фахівців, безперервного відстеження її стану, прогнозування та вироблення заходів щодо підвищення якості навчально-виховного та забезпечувальних процесів в університеті створено групу моніторингу якості підготовки фахівців, а для аналізу якості організації та проведення навчального процесу — університетську групу аналізу навчального процесу та аналогічні групи на факультетах.

Слід зазначити, що завдяки механізму контролю якості організації та здійснення навчально-виховного процесу, що діє в університеті, рівень підготовки фахівців у цілому є достатньо високим. Про це свідчать результати екзаменаційних сесій, які в цілому відповідають критеріям Державної акредитаційної комісії України, що становлять 90% абсолютної успішності студентів та 50% якості навчання. Аналіз звітів Державних екзаменаційних комісій свідчить, що за денною формою навчання майже половина випускників захищає дипломні проекти (роботи) на «відмінно», дипломи з відзнакою отримує близько 40% магістрів, а також кожен дев'ятий спеціаліст та шостий бакалавр. До впровадження рекомендується третина дипломних проектів, за тематикою інноваційного характеру та раціонального природокористування, ресурсозбереження і охорони навколишнього середовища виконується понад 30% дипломних розробок.

Студенти університету беруть активну участь у всеукраїнських студентських олімпіадах, конкурсах дипломних проектів (робіт); щороку отримують 50-70 дип-

Лекційна аудиторія юридичного факультету

ломів, грамот, подяк, а 20-25 далівців стають їх переможцями та призерами. Найбільшого успіху досягла студентка В. Коваленко, яка у складі збірної України посіла перше місце на міжнародній олімпіаді з дисципліни «Безпека життєдіяльності» та друге — в особистому заліку.

За підсумками міжнародних виставок навчальних закладів «Сучасна освіта України» в останні роки університет було нагороджено чотирма золотими, двома срібними та двома бронзовими медалями, чотири рази його відзначено дипломом «Лідер сучасної освіти».

Зусиллями випускових кафедр університету досягнуто майже граничних (96-97%) показників направлення на роботу випускників, які навчалися за держбюджетом. Тобто на випускників-далівців, як підтверджують зацікавлені підприємства, де розташовано близько 70 філій кафедр, та рекрутингові агенції, існує великий попит, хоча проблеми у цьому питанні з кожним роком наращуються з різних причин. Однією з головних є те, що законодавство щодо працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, зокрема Постанова Кабінету Міністрів України №992 від 22.08.1996 р. «Про порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснюється за державним замовленням», і досі не приведено у відповідність до сучасних економічних інтересів держави. При цьому слід врахувати, що необхідно розподіляти випускників, підготовка яких здійснюється за державним замовленням, не лише до державних, а й до всіх організацій, установ і підприємств незалежно від форм власності, адже всі вони сплачують податки до бюджету України.

Із виходом на міжнародні освітні програми ми не лише маємо контролювати якість освіти, а й мусимо переходити до створення нової системи забезпечення якості вищої освіти, яка повинна розглядатися як ступінь відповідності реальних результатів освіти ринковій кон'юнктурі, показник матеріально-технічної і ресурсної забезпеченості освітнього процесу, комплексний показник досконалості змісту, зокрема програм гуманітарного циклу дисциплін, технологій навчання і системи оцінки знань, показник інвестиційного рівня освіти. Такий підхід відповідає одному з головних принципів Болонських реформ, яким є доволі жорсткі державні вимоги до якості підготовки фахівців.

В університеті розроблено внутрішні комплексні критерії якості навчального процесу, ключові фактори та показники якості освіти. Вони містять вимоги до планування, організації та контролю за здійсненням навчально-виховного процесу з усіх видів навчання — аудиторного, практик, курсового та дипломного проектування, змісту освіти, науково-методичного та інформаційного забезпечення, самостійної роботи студентів, вимоги до викладачів та студентів, процедуру самообстеження та самоаналізу університету як підгрунтя системи забезпечення якості навчально-виховного процесу.

У нещодавно прийнятих в університеті критеріях оцінки роботи кафедри як базового підрозділу вищого навчального закладу також чільне місце посідають показники, що стосуються саме освітньої діяльності.

Успішна реалізація зазначених організаційних заходів із запровадження системи менеджменту якості

освітнього процесу відповідно до міжнародних стандартів серії ISO 9001:2001 сприятиме вирішенню одного з головних завдань колективу — атестації університету згідно з європейськими вимогами та дозволить отримати Сертифікат на систему управління якістю згідно з чинними в Україні нормативними документами. Це буде гідним кроком до підвищення ролі університету в розвитку європейських культурних цінностей, де університети розглядаються як носії європейської свідомості».

Перед тим, як надати слово проректору, доктору політичних наук професору Галині Петрівні Щедровій, хотів згадати два моменти, пов'язані з ім'ям цієї вченої. По-перше, з її приходом до ректорату в нашому університеті розпочалася ера успішної гендерної політики, бо раніше жінки у нас нарівні з чоловіками були представлені лише серед студентів та викладачів. Зараз — в усіх ланках університету та його структурних підрозділів. По-друге, нарешті успішно завершилися неодноразові спроби знайти кандидатуру на дуже відповідальну в навчальному закладі посаду керівника специфічного і складного напрямку діяльності — естетично-культурної та виховної роботи зі студентами.

«В університет я прийшла вже сформованою особистістю. За плечима був чималий досвід роботи з молоддю, керівниками підприємств, установ і організацій. Уся моя попередня діяльність мала публічний характер. Співпрацювала із професіоналами високого рівня, чудовими організаторами і просто хорошими людьми. У мене був реальний вибір подальшого місця роботи. Але я схотіла працювати в машинобудівному інституті, який славився у нашому місті своїми викладачами, добрими традиціями і демократизмом. А мої думки вже були налаштовані на науково-педагогічну роботу. Голова державної екзаменаційної комісії професор А. Гальчинський рекомендував мені зайнятися викладацькою діяльністю. Олексій Миколайович Конєв, тодішній ректор, радо прийняв мене, і ми часто довго розмовляли з ним про життя-буття та розвиток політології й політики в Україні. Він пишався тим, що перший кандидат політичних наук в Україні працює саме в очолюваному ним університеті.

Із перших днів роботи в університеті особливо тісно мені доводилося контактувати з професором, завідувачем кафедри соціально-політичних теорій А. Ф. Бондарем. Він багато зробив для мого становлення як викладача. Обіймаючи посаду старшого викладача кафедри, читала лекції з політології студентам вечірнього відділення економічного факультету. Перша лекція запам'яталася на все життя. Тільки-но почала викладати матеріал, як згасло світло, і так до кінця пари. Студенти залюбки слухали лекцію, хоча й не могли конспектувати. Цей приклад іноді наводжу молодим викладачам і раджу, аби конспект вони заучували напам'ять, а не залишали його на папірці.

Зі шкільних років я любила суспільні дисципліни. І це завдяки вчителю Вірі Олександрівні Тиші, якій я дуже вдячна, і пам'ять про неї назавжди залишиться в моєму серці. Тому другу вищу освіту здобула не випадково.

ЩЕДРОВА
Галина Петрівна
Проректор із науково-педагогічної роботи, доктор політичних наук, професор. Відмінник освіти України (2004). Її ім'я вміщено в біографічному енциклопедичному словнику «Жінки України» (2001). Нагороджена орденом княгині Ольги III ст. (2004)

Політологія як нова навчальна дисципліна й наука застала мене не зненацька. Я дуже цікавилася нею і частково задовольнила свій інтерес, здобуваючи другу вищу освіту. Моїми викладачами були видатні вчені України: В. Д. Бабкін — один із президентів асоціації політологів, Д. Г. Видрін — відомий український політолог, І. А. Максименко — мій наставник у науці. А ще щаслива доля звела мене з академіками Ю. С. Шемшученком, І. Ф. Курасом та моїм добрим колегою — видатним українським політологом Ф. М. Рудичем. Вони і зараз — моє натхнення, мій берег поваги й любові. Ф. М. Рудич часто бував у нашому університеті, брав участь у конференціях, читав лекції, був опонентом під час захисту моїх аспірантів. Він приділив багато уваги моїм колегам, докторам політичних наук О. В. Новаковій і Ф. В. Барановському, коли вони працювали над докторськими дисертаціями і захищали їх в Інституті політичних і етнологічних досліджень ім. І. В. Кураса НАН України. Уже 15 років кафедра політології є філіалом цього Інституту. За цей час наш колектив здійснив численні дослідження, до яких залучаються й студенти. Їх результат — у монографіях, навчальних посібниках і перемогах на всеукраїнських олімпіадах і наукових конкурсах із політології. Студентки А. Третяк, Л. Павлова, О. Ба-

лацька — наш золотий фонд. Зокрема А. Третяк і Л. Павлова як переможниці Всеукраїнської олімпіади працюють на кафедрі.

Наполеглива робота з формування в університеті наукової школи з політичних наук дала хороші результати. У 2008 р. мені вдалося відкрити та очолити спеціалізовану вчену раду із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальності 23.00.02 — політичні інститути та процеси. Це було непростою справою. Але той факт, що на кафедрі політології працює три доктори політичних наук, проводяться систематичні дослідження з актуальних політологічних проблем, написані численні монографії; маємо загальноукраїнське визнання (вже понад три роки МОН України визначає університет базовою установою для проведення II етапу Всеукраїнської олімпіади та II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт із політології); чотири роки тому започатковано проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції з питань модернізації політичної системи України; маємо тісні професійні контакти з університетами України, в яких також здійснюють підготовку політологів, свідчать про високий потенціал професорсько-викладацького складу. За короткий період, відколи почала працювати спеціалізована вчена рада, захистили кандидатські дисертації викладачі й аспіранти кафедри О. Г. Михайловська, А. С. Третяк, О. В. Карчевська, а колеги О. Г. Мазур та Н. В. Пробийголова здобули ступінь кандидата наук в інших установах і університетах. Тож розвиток наукової школи з політичних наук має велике значення для університету і всього нашого регіону. Адже понад 10 молодих науковців працюють над кандидатськими і докторськими дисертаціями, а їх захист дасть можливість залучити нові висококваліфіковані кадри для роботи в інших університетах, громадських організаціях і політичних партіях.

Формуванню громадянської культури молоді сприяє багаторічна робота студентського політичного клубу «Політика: XXI століття». За найактивнішої участі студентів спеціальності «Політологія» обговорювалися численні політичні проблеми. В цьому клубі молодь універ-

Університетський народний ансамбль народного танцю «Світло»

ситету має можливість зустрічатися і спілкуватися з багатьма державними й політичними діячами та політологами України. В такий спосіб ми намагаємося формувати в університеті й навколо нас сучасне громадянське суспільство.

Свого часу я поставила перед собою завдання створити спеціалізовану вчену раду з історичних наук. Тоді я працювала деканом факультету історії та політології. Запросила на роботу в університет докторів історичних наук, професорів В. П. Михайлюка, Ю. Г. Сергієнка та організувала плідну співпрацю з ученими-істориками Донецького національного університету. Так почала свою роботу спецрада, яка працює й дотепер.

Із великою любов'ю я плекала гуманітарний, а згодом — факультет історії й політології. А до 80-ї річниці університету не лише на факультеті, а й першому поверсі другого корпусу було зроблено якісний ремонт. Вважала за свій обов'язок значно поліпшити вигляд цього приміщення. Були й інші плани щодо роботи зазначеного університетського підрозділу. На факультеті створили колектив народного танцю, який тепер став загальноуніверситетським і вже кілька разів здобував звання «народний». Подальшого розвитку набув інститут кураторів, хоча в його діяльності ще багато формалізму.

1 квітня 2002 р. вранці мені зателефонував ректор Олександр Леонідович Голубенко. Запросив до себе і запропонував обійняти посаду проректора з гуманітарної освіти і виховання. Моя відмова не переконала його, адже я зрозуміла, що Олександр Леонідович знав про мою схильність до організації виховної роботи студентів. Я не встояла, хоча довго переживала за факультет, за недороблене, недовиконане. Як можна було залишити улюблене дитя — магістратуру державного управління, адже від початку (і так п'ять років) це була звичайна робота з підготовки магістрів державного управління. А зважаючи на те, що по всій Україні було лише сім магістратур, підготовка кількох сотень нових держслужбовців коштувала мені багатьох сил і нервового напруження.

Мої колеги-проректори наголосили на тому, що я — перший проректор-жінка. Сприйняла це не лише як комплімент, а й як заявочку — «Ну, подивимось!». І подивились. Через рік ректор О. Л. Голубенко призначив на посаду проректорів ще двох жінок.

У царині ж гуманітарної освіти і виховання роботи — непочатий край. Були в мене певні напрацювання, концептуальне бачення цієї справи. Деяко доопрацювали, на щось подивилися по-новому і колективно виробили систему виховної роботи, втілення якої в життя стало кроком до поліпшення справи виховання студентів.

З любов'ю підійшли до формування певних складових виховання молоді. Звернули увагу на зовнішні аспекти цієї роботи й вирішили надати їй візуальності. Так виникла ідея проведення акції «Здравствуйте!». Усюди на інфор-

Щорічний театралізований супровід Далівецьких читань

маційних стендах з'явилися малюнки з відповідними висловлюванням, як-от: «Вы можете не здороваться, так как сказать «Здравствуйте!» — привилегия интеллигентных людей», «Только джентльмен пропустит даму вперед», «Только настоящий мужчина снимет головной убор в помещении», «Курить не модно в лучших салонах Лондона и Парижа», «Бранные слова разрушают твоё биополе» та ін. Ця робота дала свої результати. Неодноразово при зустрічі зі студентами зверталася до них, промовляючи першу частину фрази, в усіх випадках студенти волос продовжували її до кінця. Тобто вони були і є нашими однодумцями, далівецькими-початківцями.

Треба було розвивати художню самодіяльність і заняття фізичною культурою та спортом. Подолали певні перешкоди і тепер маємо шість народних колективів, хорову капелу, оркестр народних інструментів, вокальні, бальні, хореографічні, драматичні й інші колективи, а також команди КВК. Немає жодного дня, щоб сцена актової зали пустувала. Знаходимо такі форми роботи, які напевне позитивно вплинуть на виховання студентів. Це — конкурси закоханих, на кращого студента року, куратора, посвята в першоккурсники... Радію, коли студенти аплодують своїм однокурсникам, як я їх з любов'ю називаю, «народним артистам» університету. Намагаюся, аби кожен студент, який виявляє хист, навчився співати, танцювати, робити компліменти й освічуватися у коханні, вести здоровий спосіб життя, бути гуманним.

Пам'ятаю, як завершували оформлення Музею історії і досягнень, саджали дерева та планували університетський парк, відроджували рух студентських будівельних загонів, створювали Центр далезнавства, розмірковували про краще майбутнє студентського навчально-виховного центру «Україна і світ». Висновок один — уся ця жива, творча робота вимагала і вимагає одного — цілковито присвячувати своє життя улюбленій справі, студентам.

Робота з молоддю завжди вимагала й вимагає найщиріших слів і таких самих дій. Про те, щоб сфальшиви-

Свято Першого вересня

ти, не може бути й мови. Наші студентські ради стають активнішими, у студентів виникає багато цікавих ідей, вони виявляють себе у різних галузях. Важливо провести з ними і ректорську годину, і змістовні змагання, і виховати справжніх волонтерів. Скільки ж треба вкласти в це душі й серця!

Наші студенти — талановиті люди. Славу про свій університет вони поширюють далеко за його межі. Ну скажіть, який колектив не буде пишатися студентом — чемпіоном світу! А якщо цей чемпіон — вродлива дівчина! Мені запам'яталися зустрічі Олександра Леонідовича з чемпіонкою світу з армреслінгу Оленою Скорик (юридичний факультет). І таких зустрічей відбувається багато. Напутні слова ректора окрилюють студентів і закликають до нових перемог. Як важливо, аби кожен куратор, завідувач кафедри, декан факультету приділяв більше уваги вихованню та й просто людському спілкуванню з молоддю, адже традиції, корпоративний дух — це те, що варте дорогого.

Наш університет динамічно розвивається, життя не стоїть на місці, вимагає новацій. На щастя, спільними зусиллями професорсько-викладацького складу, співробітників і студентів нашого більш як тридцятичотирьохтисячного колективу можна вирішувати великі завдання. Сьогодні вони лежать у площині Болонського процесу. Знаю, що за кожним кроком нашого улавленого вузу стежать усі його випускники й колишні наші колеги. Вони переживають за свою alma mater, адже не можна не залишити серце тут, в університеті, не можна не пронести крізь усе життя любов і повагу до своїх викладачів і щиро вклонитися їм за сподвижництво, науку на все життя!

За рік до 90-річчя університету розпочали активну підготовку до цієї славної дати. Творчо переглянувши Концепцію виховної роботи, знайшли нові форми й підходи до виховання у студентів національної свідомості, патріотизму, гуманізму. Більше уваги приділяли позиціонуванню у виховній роботі прикладу життя і творчості Володимира Даля — Козака Луганського. Професорсько-викладацький колектив і студенти беруть активну участь у Міжнародних далівських читаннях, конкурсах із вивчення творчості В. Даля. А рішення ректора, вченої ради щодо спорудження пам'ятника Володимирі Далю на території університету стало високою ідеєю, що об'єднала весь колектив, який піднявся до розуміння необхідності віддати свій моральний борг нашому земляку, всесвітньовідомому українцю.

Уже багато років здійснюємо естетичне виховання завдяки творчості студентів — учасників колективів художньої самодіяльності, які мають звання «народний» і попри скрутний фінансовий стан у країні підтримують це своє звання на більш високому рівні. Наші колективи вже вирости і давно вийшли за межі університету,

міста, регіону. Особливо потужно розвивається колектив ансамблю народного танцю «Світоч» (керівник — заслужений працівник культури України Л. Бобкова). У 2009 р. він двічі посідав призові місця на Всеукраїнських конкурсах у Львові та Харкові, взяв участь у 50-му світовому фестивалі народного танцю у Франції (м. Монтрежо), виступав на сцені палацу «Україна».

Щорічно студенти привносять в університет нові форми роботи, активно розвивається волонтерський рух, десятки акцій, добрих справ... Суспільство потребує допомоги хворим людям... І в цьому наші студенти проявляють свою небайдужість. Щороку ми беремо участь у донорстві, дбаємо про ветеранів.

Навчально-виховний процес спрямований на формування у студентів сучасної системи знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, що сприяє гуманітаризації підготовки фахівців. В університеті створені всі необхідні умови для творчого і фізичного розвитку особистості. Належну увагу виховному процесу постійно приділяють деканати факультетів, завідувачі кафедр, дирекція коледжу університету.

Водночас реалії сучасного життя вимагають подальшого вдосконалення виховної роботи. Особливу увагу треба звернути на взаємообмін духовними та культурними цінностями між викладачами та студентами, на формування єдиного культурного простору далівців. З огляду на зростаючі вимоги та підготовку до 100-річчя університету необхідно підвищити рівень індивідуальної роботи, самовіддачі викладачів, кураторів, організаторської роботи деканатів, завідувачів кафедр, а також — відповідальності за виконання кожним викладачем своєї основної функції — навчання і виховання студентів».

Гадаю, всі знають, яким складним і невдячним є у вищому навчальному закладі напрям роботи, пов'язаний із господарською діяльністю. Але з ним успішно справляється проректор Євген Миколайович Шапран, хоча часто собі на шкоду. Адже виконуючи «гарячі справи» (а в нашій дійсності, на жаль, кожен день «гарячий»), він ніяк не знайде часу на захист своєї уже давно завершеної докторської дисертації.

«Минуло вже десять років відтоді, як я перейшов на роботу в Далівський університет. Я не випускник цього закладу, але завжди пишатимуся тим, що взяв активну участь у розвитку сучасного класичного університету разом із його багатотисячним колективом викладачів, співробітників і студентів. Може, це й не випадково, адже в 1963 р. я вступив до машинобудівного технікуму, який згодом став коледжем університету.

Жіноча софтболярна команда «Ніка» — 16-кратний чемпіон України та срібний призер Кубка європейських чемпіонів

Після того, як Олександр Леонідович Голубенко очолив університет, мені довелося обговорювати з ним концепцію розвитку вузу на найближчі п'ять років. Масштабність цих завдань вражала! Не вірилося, що все це можна зробити у наш час. Але він швидко переконав мене і довів, що в 1997-1998 рр. уже створений «кістяк класичного університету» на основі машинобудівного інституту. Назріла потреба вирішення соціальних завдань і якісного розвитку матеріально-технічної бази. Починаючи з 1998 р., були виконані значні обсяги ремонтно-будівельних робіт. Під час першої акредитації університету він розміщувався у 37 корпусах загальною площею 190 тис. кв. м, а тепер — у 55, площею 230 тис. кв. м. Тобто за ці роки площі збільшилися майже на 40 тис. кв. м. Особливо можна відзначити будівництво нового аудиторного корпусу загальною площею 2300 кв. м, який відповідає всім сучасним вимогам якісного навчання студентів.

Не викликає сумніву, що розвиток класичного університету багато в чому залежить від успішного вирішення соціальних питань. Це — забезпечення своєчасної виплати стипендії і заробітної плати, надання матеріальної допомоги, організація відпочинку й оздоровлення студентів, викладачів та співробітників. У 1999 р. університет провів значну підготовчу роботу з мерами Ялти, Євпаторії, Феодосії щодо концепції розвитку освіти в Криму. В її процесі було переконливо доведено, що в особі Східноукраїнського національного університету вони отримують надійного партнера. Це й зіграло основну роль у придбанні будівель за символічною на той час ціною. Адже не секрет, що програму вирішення соціальних питань вважали «популістською», поки вона не втілювалася в життя. Придбанням кількох будівель у Криму загальною площею 5,7 тис. кв. м із відведеними земельними ділянками не може похвалитися жоден вуз України. Ця проблема була вирішена на тривалу перспективу і з повним дотриманням чинного законодавства.

Із метою економії бюджетних коштів усі будівлі Кримського факультету використовуються комплексно: більшу частину року — для організації навчального процесу, а влітку для відпочинку. Слід зазначити, що розвиток матеріальної бази продовжується. Так, наприклад, рішенням міської ради м. Феодосії нам безоплатно передали частину приміщення середньої школи №12, де передбачається організувати літній відпочинок студентів. Постійно впорядковуються території Євпаторійського

Юридичний факультет університету

ШАПРАН

Євген Миколайович

Проректор з економіки та науково-технічного забезпечення, кандидат технічних наук. Член-кореспондент Міжнародної академії інформатизації, член-кореспондент Транспортної академії України, відмінник освіти України (2004), відмінник Українського товариства глухих (1999). Нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2001) і знаком «За розвиток регіону» (2008)

і Лівадійського відділень Кримського факультету. Тепер студенти, викладачі та співробітники університету можуть цілорічно відпочивати й лікуватися в одному з кращих курортів Криму.

Додатково хочу коротко зупинитися на роботі господарчого департаменту. Наразі при незначному штаті працівників виконуються такі обсяги ремонтно-будівельних робіт, яким можуть позаздрити деякі великі будівельні фірми. Наш технічний відділ здійснює експертизу проектів, розробляє кошториси, контролює обсяги виконаних ремонтно-будівельних робіт, готує тендерну документацію, розробляє екологічні, санітарні, протипожежні й енергоощадні заходи тощо. Підтвердження сказаному — будівництво нового аудиторного корпусу за півтора роки. Господарчий департамент обслуговує, проводить капітальний і поточний ремонт 56 навчальних корпусів і гуртожитків. Усі розуміють, що перспектива університету — це розвиток матеріальної бази на сучасному рівні. Тому працівники департаменту завжди підтримували ініціативу ректора щодо пошуку інвесторів для будівництва дефіцитних спортивних споруд, відновлення роботи їдалень і буфетів, приміщень для хudoжньої самодіяльності. Не все вдається зробити, але ж однією критикою не можна змінити ситуацію, що склалася. Я думаю, настануть і кращі часи. Так, наприклад, надання території для будівництва закладу швидкого харчування «Макдональдз» сприяло поліпшенню якості приготування їжі в нашії їдальні і буфетах, цю територію частково впорядкували, з'явилися додаткові робочі місця для працевлаштування студентів.

Далівський університет має намір і надалі динамічно розвиватися, але для цього необхідно активно шукати джерела фінансування або скоротити витрати, адже лише для капітального ремонту теплових і енергетичних мереж гуртожитків та навчальних корпусів необхідно витратити близько 2,4 млн. грн. З метою економії бюджетних коштів у структурі господарчого департаменту створено навчально-науково-виробничий центр (ННВЦ), який займається проблемами енергозбереження, а також кожен рік виконує замовлень на 300-350 тис. грн за рахунок власного виробництва лабораторного обладнання, будівельних конструкцій, меблів тощо. Але ННВЦ не вирішує всіх нагальних проблем. Напрямок його діяльності необхідно розширювати. Тобто господарчий департамент має не лише виконувати свої прями

обов'язки, але й реорганізуватися в сучасний госпрозрахунковий виробничий підрозділ, який дозволяв би отримувати додаткові кошти для розвитку матеріальної бази університету.

Слід зазначити, що наразі з метою подолання кризових явищ в економічному розвитку держави є всі передумови, які сприяють інтеграції фундаментальної науки і сучасного виробництва, прискоренню розробки новітніх нанотехнологій та швидкому їх впровадженню. Як відомо, наш університет уже понад 40 років проводить спільні науково-технічні дослідження в галузі електронного машинобудування з ТОВ «Машинобудівний завод — 100». Наукова фахова школа, яка вже сформувалася (п'ять докторів та шістнадцять кандидатів технічних наук з означеного наукового напрямку) і відповідна виробнича та дослідна база ТОВ «Машинобудівний завод — 100» закладають підґрунтя для подальшого прискорення розвитку техніко-економічного потенціалу. Але відомча роз'єднаність та громіздкий механізм координації спільної взаємодії стримують подальший розвиток наукових досліджень, розроб-

В університеті — як у храмі: все повинно бути красивим

ку нового сучасного технологічного обладнання та створення додаткових робочих місць. На сьогодні світова практика має добре апробований механізм подолання таких кризових явищ. Ним користуються майже всі провідні країни світу. Це добре відомі наукові парки. Головною їхньою метою є підтримка, зокрема державна, розробки, випуску й реалізації високотехнологічної продукції. Отже, існує реальна можливість створення в університеті наукового парку на базі підприємства ТОВ «Машинобудівний завод — 100», який сприяв би розширенню виробництва у Луганській області устаткування для випуску монокристалів та їх переробки.

Хорошу перспективу мають проекти енергозбереження та впровадження енергоощадного устаткування спільно з Луганським державним інститутом житлово-комунального господарства і будівництва. Багато наукоємних розробок є і в наших філіях. Так, наприклад, технологічним інститутом м. Северодонецьк запроваджуються у виробництво сучасні силікатні фарби, теплоізоляційні матеріали і вогнетривкі покриття. Антрацитівський факультет гірництва і транспорту розробляє сучасну технологію видобування газу з вугільних розривів Луганської області. Всі ці пропозиції можуть стати не лише вагомими складовими наукового парку

та базою для отримання додаткових позабюджетних коштів, а й сприятимуть підвищенню якості освітньої діяльності, адже створюються сприятливі умови для залучення фахівців університету і студентів-старшокурсників до участі у розробці науково-технічних, дослідно-конструкторських та інших проектів.

Я впевнений, що спільними зусиллями висококваліфікованих учених, співробітників, студентів і випускників університету ми подолаємо будь-яку кризу, адже всі вболівають за його майбутнє. А наш ювілей має стати відправною точкою переходу на вищий рівень розвитку та стабілізації фінансово-господарської діяльності університету».

Сьоме узагальнення. Складові здорового колективу, що постійно вдосконалюється: системність в окресленні завдань розвитку і їх вирішенні, колегіальність у виробленні стратегічних рішень, творча атмосфера й доброзичливість відносин. Слід зазначити, що поєднати названі чинники у численних творчих колективах доволі непросто. Але колишньому машинобудівному інституту, а нинішньому Східноукраїнському національному університету імені Володимира Даля, це вдається. Ми розуміємо й цінуємо роботу нашого колективу, не дозволяємо руйнувати те краще, що напрацьовано роками, а навпаки — робимо все необхідне, аби зберігати кращі традиції, що сприяють якісному розвитку будь-якої спільності, а тим більше престижного вищого навчального закладу, що покликаний навчати й виховувати майбутні покоління висококваліфікованих фахівців та гармонійно розвинених особистостей.

«Батьки» багато зробили й роблять аби останнє, сьоме, узагальнення було реалізоване в нашому повсякденні. Значно допомагає в цьому вчена рада університету — колегіальний дорадчий орган «батьків». Ми пишаємося тим, що зазначений орган управління у нас дуже кваліфікований та компетентний. На підтвердження цього наведемо такі цифри: із 63 членів університетської вченої ради 42 особи (2/3 складу) мають найвищі для вузів учені ступені та звання — доктори наук, професори; практично всі мають інші вчені звання та ступені (виняток — студенти, які відповідно до статуту університету мають у вченій раді квоту).

ЗРІЛІСТЬ

Думаю, читач уже зрозумів: якщо колектив здоровий, має усі названі складові, то йому під силу будь-яке завдання. Ось чому, коли на певному етапі розвитку машинобудівний інститут уже себе переріс, було вирішено надати йому статус спочатку державного, а згодом — національного університету. І нарешті вузу присвоїли ім'я нашого великого земляка — «Козака Луганського», Володимира Івановича Даля.

Можливо, дехто не зовсім розуміє значення останньої події, вважаючи, що багато установ носять чиєсь ім'я. Але, по-перше, їх небагато. По-друге, у певні історичні часи це було даниною моді, кон'юнктурою (наприклад, при всій повазі до видатних особистостей історії не можна десяткам і сотням установ присвою-

**Обговорення із Президентом НАН України
Борисом Патеном напрямків наукової співпраці**

вати чиєсь одне ім'я). І нарешті, по-третє, присвоєння імені повинно не лише увічнити якусь відому історичну особистість, а й мати значеннєве навантаження. Тому, користуючись нагодою, дозволю собі висловитися з цього приводу.

Щоб було зрозуміліше, повернуся ретроспективно до сучасних етапів розбудови нашого університету. Коли я прийняв кермо керівництва в Олексія Миколайовича Коняєва, то сформував основний напрямок розвитку нашого вищого навчального закладу на майбутні п'ять років. Цим напрямком (як я образно висловився на загальних зборах колективу) було створення кістяка університету. Адже не секрет, що з підписанням Постанови Кабінету Міністрів у 1993 р. не міг машинобудівний інститут уже на інший день стати класичним університетом. Цей статус не можна одержати посправжньому за рік і навіть за п'ять років.

Для втілення в життя поставленої мети визначили на найближчі п'ять років дев'ять завдань, які фактично виконали за 3-4 роки. Навіть такі (як багато хто вважає — популістські), як створення на Чорному морі власної бази відпочинку, на якій оздоровлювалися б наші викладачі, співробітники й студенти. Якщо кому цікаво, то про ці завдання та їх виконання можна прочитати в ювілейних працях університету до його 10-річчя.

Криза, що спіткала українську промисловість на початку 1990-х років і особливо гостро позначилася на луганських і донецьких підприємствах, зумовлювала прийняття здавалося б логічного рішення: згорнути підготовку інженерних кадрів, скоротити набір на технічні спеціальності і, скориставшись реорганізацією у класичний університет найбільшого в колишньому СРСР Луганського машинобудівного інституту, відмовитися від «технічного» минулого, щоб будь-яким шляхом увійти до освітньої кон'юнктури ринку, що на той час зароджувалася. Ми ж обрали інший шлях.

І тоді, перебуваючи на роздоріжжі, й нині, коли перед університетом стоять завдання зовсім іншого рівня, чітко усвідомлювали й усвідомлюємо: криза у розвитку підприємств завершиться так само, як відповідно до об'єктивних законів завершуються будь-які кризи. Справа в іншому: чи буде Україна євро-

пейською державою з могутнім технологічним потенціалом чи стане такою, що розгубила інженерно-конструкторську еліту, наукові школи та ідеї, перетворившись на типову країну «третього світу», яка постає у високорозвинене світове співтовариство дешеві та малокваліфіковані робочі ресурси?

Ось чому в нашому університеті, що став класичним, не закрили жодної технічної спеціальності, кафедри, лабораторії. Навпаки, відповідно до рівня сучасної технічної думки потенціал нарощується, профілі підготовки збільшуються та модернізуються з урахуванням майбутнього розвитку країни, відродження промисловості регіону.

Отже, технічну базу університету ми зберегли, і вона продовжує розвиватися. Але класичний університет — це передусім фундаментальні науки: гуманітарні (філософія, філологія, історія, право тощо) і природничі (фізика, математика, хімія та ін.). Як на основі суто технічного вузу створити такий могутній напрямок роботи? Чи не є штучною сама ідея?

Про те, що такі завдання у багатьох європейських вищих навчальних закладах успішно реалізовується, автор знав не з чуток, адже працював в одному з таких університетів — у Рейнсько-Вестфальській вищій технічній школі (м. Аахен, ФРН). Сьогодні це один із найбільших і найпрестижніших класичних університетів Європи, а починав з інженерної школи.

У 1870 р., коли створювалася ця Вища школа в Аахені, студенти спочатку навчалися лише на технічних спеціальностях, кількість яких нарощувалася близько 90 років. Але вже з 1970 р. тут відкрили філософський та медичний факультети. А ще через 10 років до них додалися також педагогічний, економічний та інші факультети.

Пропорції розподілу студентів між технічними та гуманітарними факультетами в Аахені сформувалися на рівні приблизно 50/50%. (До речі, у Східноукраїнському національному університеті вже у 2000/01 навчальному році також досягнуто такого співвідношення). Ця принципова трансформація діючої до того суто технічної системи освіти з новим ухилом до філософсько-історичних, суспільних і політекономічних, а також медичних спеціальностей одержала в Європі назву «Аахенська модель». Завдяки їй вдалося втілити в життя головну мету реформ вищої освіти Німеччини — інтенсифікувати математичні, природничі, технічні та гуманітарні науки, що відповідає еталону становлення класичних університетів як потреби розвитку суспільства на сучасному етапі.

Зараз можна констатувати, що і в нас ці завдання вирішено. Як і в Аахені, в нашому вищому навчальному закладі технічного профілю були за короткий термін (приблизно 9 років) створені потужні факультети природничо-гуманітарних профілів, наприклад, філологічний, філософський, юридичний, масових комунікацій, математики й інформатики, природничих наук та ін. Наукова потужність цих факультетів підтверджується наявністю близько 30 визнаних світових наукових шкіл, у яких працюють близько 900 науковців з ученими ступенями та званнями. Університет попов-

нуються кадрами вчених — випускниками докторантури й аспірантури за 18 і 49 науковими спеціальностями відповідно. Щорічно в одинадцяти спеціалізованих учених радах захищається 5-7 докторських та 30-40 кандидатських дисертацій. (Для порівняння можна навести такі дані: 15 років тому працювала лише одна вчена рада із захисту докторських і кандидатських дисертацій технічного напрямку, а зараз поряд із технічними успішно працюють також учені ради з таких наукових напрямів, як філософія, історія, педагогіка, психологія, хімія, юриспруденція та ін.). Ми щороку видаємо доволі значну кількість підручників та монографій, що використовуються у навчальному процесі. За минулий навчальний рік видано 101 навчальний посібник та 31 монографію. У цілому загальна кількість опублікованих за рік робіт становила 3800. За кордоном (у 21 країні світу) опубліковано понад 200 робіт.

Головний вхід до університету

Сучасний університет створювався в чотири найважливіші етапи.

Перший (організаційний). На базі Луганського машинобудівного інституту та декількох вищих навчальних закладів Луганської області було створено Східноукраїнський державний університет класичного типу. Ця подія відбулася 8 травня 1993 р.

Оцінюючи цей етап, слід зазначити, що кількість спеціальностей III-IV рівнів акредитації у вищому навчальному закладі збільшилася стрибкоподібно — з 18 до 32, додалося 14 спеціальностей I-II рівня акредитації (за рахунок приєднання до колишнього машинобудівного інституту кількох інших вишів). На сьогодні в університеті навчаються за 130 спеціальностями.

Другий етап (приблизно до 1997 р.) характеризувався як період становлення університету, налагодження його міжструктурних зв'язків, вибору їх характеру (на принципах кооперації, коли виші, що входять до мультиверситету, зберігають самостійність, або на принципах інтеграції — створення єдиного навчального закладу з централізованою системою управління). Варто зазначити, що (як і в більшості країн світу, де кооперування розглядається як проміжний етап на шляху інтеграції вишів) у цьому процесі при створенні Далівського університету були реалізовані також принципи інтеграції. Цей процес більшою мірою відповідає міждисциплінарному підходу до освіти, якого потребує сучасний стан науково-технічного прогресу.

Так, наприклад, у цей період від Далівського університету відокремився Луганський педагогічний інститут, котрий перебував у його складі з правом юридичної особи, що не дозволяло ефективно керувати таким об'єднанням, яким став університет. Практично всі навчальні корпуси поєднані переходами.

Третій етап визначався досягненням кількісних змін у динамічному розвитку університету, що сприяло забезпеченню освітніх, наукових, культурних потреб населення регіону через розширення доступу громадян до здобуття вищої освіти, зокрема й за рахунок поступового нарощування обсягів державного замовлення; запровадження багатоканального фінансування університету; постійного оновлення спеціальностей і програм підготовки фахівців; інтегрування навчальних планів різних напрямів та рівнів акредитації; удосконалення структури університету шляхом створення відокремлених структурних підрозділів, діяльність яких наближає освітні послуги до місць мешкання потенційних абітурієнтів та інше.

Четвертий етап умовно розпочався 2002 р. (умовність часових меж названих етапів пов'язана з тим, що всі чотири етапи реалізувалися не один за одним, а в тісній взаємодії). Він пов'язаний з активнішою інтеграцією усієї системи вищої освіти України в цілому до світової, зокрема європейської освітньої спільноти, а також із підвищенням активності окремих університетів на міжнародній арені. У 2004 р. наш навчальний заклад підписав Болонську хартію університетів, що дало поштовх для подальшої активної інтеграції до загальноєвропейського освітнього простору.

Сьогодні можна лише коротко констатувати, що показники розвитку університету з моменту зміни його статусу, а особливо за останні роки, стабільно з високим рівнем динамічності поліпшуються і повністю відповідають наміченим стратегічним завданням.

Більшість показників за короткий час зросли удвічі й утричі (див. наведені нижче діаграми). Вони дають відповідь на питання, чому нашому університету надали Срібну Стелу якості в номінації «Якість третього тисячоліття», як вищому навчальному закладу, що розвивається найбільш динамічно.

Серед показників розвитку для прикладу можна назвати: розширення матеріальної бази університету до 56 корпусів, оснащення навчального процесу 3 тис. комп'ютерів, зростання кількості студентів більш ніж до 33 тис. (у 2007-2008 рр. було понад 36 тис.). Щорічний прийом до університету зріс майже втричі й досяг близько 8 тис. (на жаль, у минулому 2009 р. прийнято вдвічі менше абітурієнтів. Причинами стали кілька чинників: третя демографічна хвиля, зниження народжуваності, а також відсутність сертифікатів у абітурієнтів, які закінчили школу в минулі роки), а кількість спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців, зросла утричі й досягла 130.

Постійно підвищуються якісні показники професорсько-викладацького складу. Сьогодні в університеті

Святкування 80-річчя університету

працюють близько 170 докторів наук, професорів, понад 700 кандидатів наук, доцентів, 35 із них отримали звання заслужених діячів освіти, науки, техніки, спорту, а 85 — звання «Відмінник освіти України».

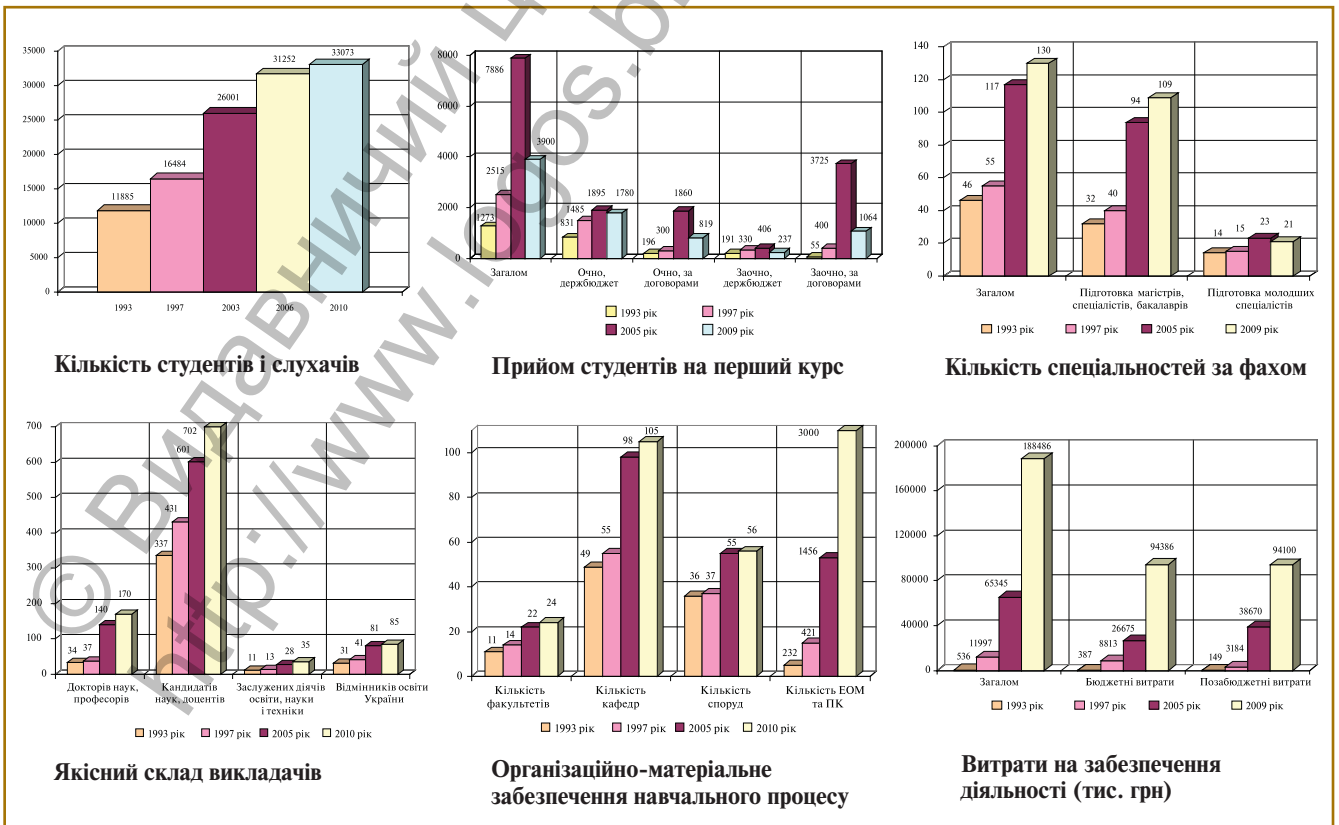
Слід зауважити, що ще з 1993 р. ми почали відпрацьовувати схему підготовки фахівців за скороченими термінами навчання, тобто: кращих випускників коледжу та технікуму університету приймали на другий — третій курс на споріднені спеціальності за інтегрованими планами. Такий підхід можна вважати прообразом ступеневої освіти, яку було прийнято постановою Кабінету Міністрів значно пізніше. Тобто нині молоді люди, які вступають до університету у віці 14 або 17 років, завдяки реалізації ступеневої системи підготовки фахівців мають можливість отримати дипломи молодшого спеціаліста, бакалавра, магістра

(спеціаліста), а найталановитіші та найнаполегливіші — кандидата наук, доктора наук, про що свідчить наведена структурна схема.

Ми вийшли на інший рівень підготовки науково-педагогічних кадрів і для себе (наприклад, у 2009 р. співробітники університету захистили 7 докторських і 42 кандидатські дисертації), і для інших колективів. Поряд із кількома спеціалізованими вченими радами із захисту дисертаційних робіт із технічних наук створено нові, серед яких — з філософії (небагато університетів в Україні, що мають докторську раду з філософії), історії, психології, права, педагогіки. Хіба можуть нині наші молоді здобувачі вчених ступенів уявити ті труднощі,

з якими зіштовхувалися багато років тому їхні старші колеги? Наприклад, мені довелося захищати кандидатську дисертацію в Харкові, а докторську — в Москві, бо в нашому вузі на той час спеціалізованих рад не було.

У 2001 р. на Міжнародному відкритому рейтингу популярності та якості «Золота Фортуна» університет нагородили Срібним дипломом та Стелою срібної якості в номінації «Якість третього тисячоліття» як вищий навчальний заклад, що найдинамічніше розвивається. Наш трудовий колектив одержав Почесну грамоту Кабінету Міністрів України. А Європейська асамблея бізнесу в 2002 р. нагородила університет медаллю і сертифікатом «За досягнення високої якості, що відповідає Європейському стандарту». Як уже зазначалося, у 2004 р. університет приєднався до

Болонського процесу, підписавши у Болонії Велику хартію університетів.

За період 2004–2009 рр. на Міжнародних виставках «Сучасна освіта в Україні» наш вуз був нагороджений чотирма золотими та двома срібними медалями. Крім того, на цих виставках останні два роки університету присвоювали почесне звання «Лідер сучасної освіти». На II–IV (2006–2008 рр.) Міжнародних салонах винаходів нових технологій «Новий час» отримано три золоті медалі за наукову та інноваційну діяльність.

У 2008 р. за результатами незалежного рейтингу вищих навчальних закладів «Топ-200 Україна-2007» СНУ ім. В. Даля посів 12-те місце серед усіх вищих навчальних закладів України і 6-те — серед класичних ВНЗ. На Міжнародній спеціалізованій виставці «Освіта та кар'єра — 2009» у номінації «Видання підручників та навчальних посібників нового покоління» університет нагороджено дипломом I ст. та золотою медаллю.

Отож, створивши «кістяк», ми визначили новий основний напрямок діяльності вже національного університету (новий статус нашого вузу з 2000 р. формально засвідчив високий рівень діяльності колективу, так само, як і вручення Почесної грамоти Кабінету Міністрів України у 2001 р.). Цей напрямок пов'язувався з підвищенням якості підготовки випускників до рівня найвищих вітчизняних і міжнародних стандартів. Відповідно поставало завдання широкого виходу на міжнародну арену, аби нас могли помітити й оцінити, а ми самі могли зрівнятися з кращими університетами світу та інтегруватися в Європейський освітній простір.

Університет вступив до кількох міжнародних асоціацій: Великої хартії європейських університетів,

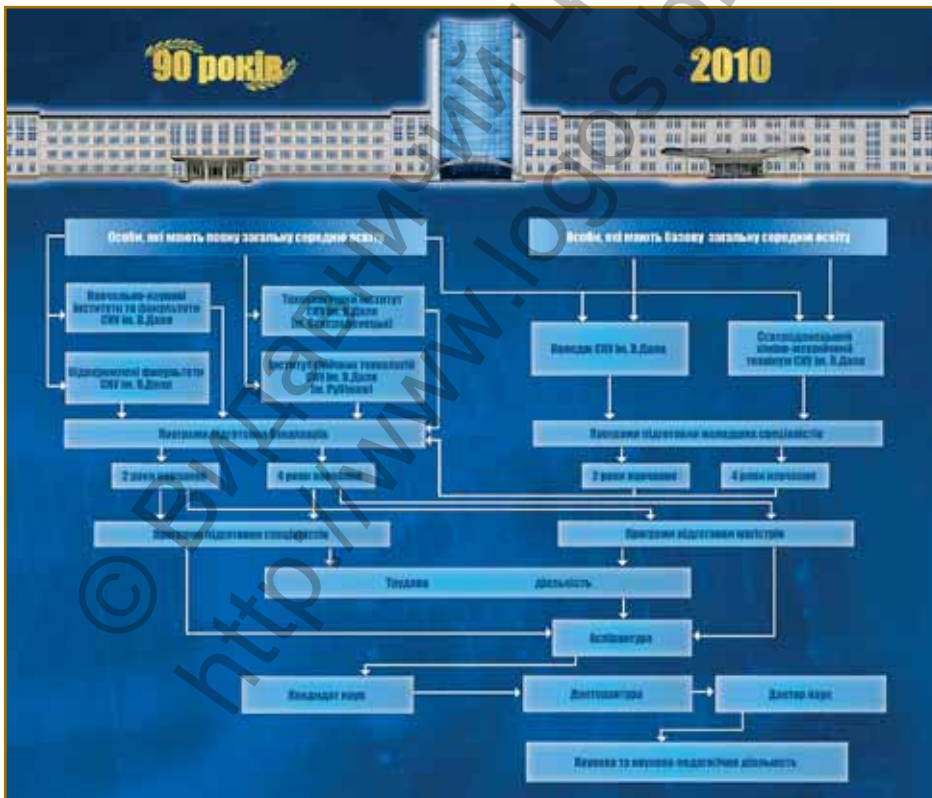
Відкриття навчального центру «Delcam»:
ректор О. Л. Голубенко, голова англійської фірми «Delcam» Х'ю Хемфріс, ректор Запорізького національного технічного університету С. Беліков

Міжнародної та всесвітньої асоціації університетів, Євразійської асоціації університетів, Альянсу університетів за демократію «AUDEM», Асоціації університетів Прикарпатського регіону; підписав Белгородську декларацію про відкритий доступ до наукових знань та культурної спадщини на університетському просторі прикордонних областей Республіки Білорусь, Російської Федерації та України, а це, у свою чергу, відкриває ширші інтеграційні можливості як перед університетом, його науковцями та викладачами, так і перед студентами, які можуть використовувати свою мобільність згідно з обраною ними спеціальністю, отримувати та поглиблювати свої знання у провідних університетах Європи та ставати

конкурентоспроможними на загальноєвропейському ринку праці.

Про зростання міжнародного авторитету нашого університету може свідчити той факт, що на сьогодні СНУ ім. В. Даля укладає близько 100 угод про міжнародне співпрацю із 24 країнами світу. Протягом лише цього навчального року наш вуз відвідало 38 закордонних делегацій загальною кількістю 114 осіб — із Польщі, Росії, Франції, Німеччини, Литви, США, Туреччини, Великобританії, Іспанії, Лівії, Чехії.

У цьому році за сприяння Британського посольства в Україні та компанії Delcam plc (м. Бірмінгем, Великобританія) в університеті було відкрито навчальний центр Delcam. Британська компанія для підвищення ефективності навчального процесу переда-

Структурна схема ступеневої підготовки фахівців

Відкриття Центру чеської мови та культури: ректор О. Голубенко та посол Чеської Республіки Я. Башта

ла нам програмне забезпечення вартістю 1,5 млн доларів.

Університет має можливість запропонувати своїм студентам і програму подвійного навчання із подальшим отриманням двох дипломів: Далівського університету й, наприклад, американських університетів у Сан-Франциско або Нью-Йорку, а також німецького Магдебурзького університету ім. Отто фон Гюріке.

Кожному досвідченому вузівському працівникові зрозуміло, що означає підвищення якості підготовки. Це величезна рутинна робота, яка складається з таких головних компонентів вузівської діяльності, як кадрове забезпечення, науково-дослідна, науково-методична, навчально-виховна робота. Якщо з першими трьома компонентами взагалі зрозуміло, як нарощувати потенціал, то з останнім — не так-то й просто на сучасному етапі. Раніше були піонерська організація, комсомол, партія, моральний кодекс будівника комунізму, інші ідеали й ідоли, налагоджений (наскільки ефективно — це інше питання) механізм виховної роботи.

І ось для успішної реалізації останнього компонента, крім загальнодержавної політики (національна ідея, нова система цінностей тощо), потрібна місцева родзинка, властива кожному колективу. Такою родзинкою для нас могла стати виховна робота, сфокусована навколо конкретного імені, що персоніфікує багато позитивних людських якостей.

Як читач уже здогадався, ми обрали ім'я В. І. Даля. І не лише тому, що він є нашим найзнаменитішим земляком, а ще й тому, що за основу виховної роботи серед студентів можна брати багато властивих йому якостей, зокрема широкий діапазон знань, який відповідає великій кількості напрямків підготовки в нашому університеті; багаторічну плідну діяльність Даля. Вважаю, що одним із діючих компонентів цієї роботи є зв'язок з «малою батьківщиною», умовами конкретної alma mater.

Можу зробити **восьме узагальнення**: для Луганщини в цілому і для нашого університету зокрема характерна така спрямованість виховної роботи, що ґрунтується на місцевому патріотизмі, використанні кращих досягнень людини й колективів (наприклад, стаханівський

рух, «Молода гвардія», високі досягнення у роботі чи спорті тощо). І це дає позитивні результати виховання у місцевих жителів кращих людських якостей. Принаймні багато хто з гостей за чесноту нашого регіону відзначає так званий «луганський характер».

Але повернімося до В. І. Даля. Справді, хто такий Володимир Іванович Даль?

Як видатний письменник, лексикограф, етнограф і вчений, «Козак Луганський» Володимир Іванович Даль належить до плеяди видатних представників світової культури, визнаний людиною енциклопедичного масштабу знань — від інженерії й медицини до лексикографії.

Даль пройшов капітальний курс наук у Петербурзькому морському кадетському корпусі, успішно за-своївши знання з математики, фізики, хімії, географії, геодезії, іноземних мов, теорії морського мистецтва, фортифікації, корабельної архітектури.

Найцікавіша сторінка життя В. І. Даля — навчання на медичному факультеті Дерптського імператорського університету. Тут його особливо зацікавили природничі науки. Підсумком навчання Даля на медичному факультеті стала наукова дисертація. У ній досліджено два наукові спостереження: «успішна трепанація черепа» і «прихована виразка нирок». Ця дисертація зберігається в Тартуській бібліотеці разом із дисертаціями К. М. Бера, П. Кюрі, М. Сеченова, Н. Бора, К. Коха й інших.

Під час війни Даль служив лікарем-ординатором у воєнно-польовому госпіталі 2-ої діючої армії. Є дані, що на війні Даль проявив себе як творчий інженер-конструктор. Свої інженерні знання він виявив, коли сконструював хірургічний пересувний стіл. У воєннопольових умовах ця нова конструкція значно полегшила роботу хірурга.

Інженерні здібності Даля допомогли уникнути загибелі цілого бойового корпусу. Під час польської військової кампанії «Козак Луганський» у важких фронтних умовах зумів навести за допомогою підручних засобів понтонний міст (застосовані при цьому інженерні рішення можна вважати ноу-хау) через Віслу. Тим самим способом були врятовані сотні солдатів і поранених. За цей подвиг Даль був визнаний гідним нагороди Володимирським хрестом із бантом.

У 30-х роках XIX століття в медичних колах точилися гарячі суперечки про гомеопатію. Даль не лише був прихильником цього способу лікування і сміливо захищав його, а й проводив власні дослідження, що тривали близько п'яти років. Він поставив серію дослідів на хворих і на собі. Понад сто п'ятдесят років тому він перевіряв цінність ліків способом, що набув поширення в сучасній клінічній фармакології як «сліпа» методика.

Та найбільше Володимира Івановича цікавили природничі науки, і Даль-учений свого часу був не менш популярним, ніж Даль-письменник.

Під час служби в Оренбурзі за природничо-науковій праці його обрали членом-кореспондентом Петербурзької академії наук; почесним членом Академії він став у 1863 р. за відділенням природничих наук.

Із властивою йому скромністю Даль говорив про це мало, але результати наукової праці відносив до своїх найважливіших життєвих заслуг. Уже в похилому віці, складаючи список своїх звань, він писав:

«Сам злякався вченості своєї, переписавши всі пошани ці... Для чого вам усе це, справді не розумію... Судить СПРАВУ (виділено мною. — О. Г.), а особистість відкиньте, що вам до неї».

Крім Академії наук, В. І. Даль був членом «Товариства аматорів російської словесності», «Товариства стародавностей Російських», одним із 12 членів-засновників Російського географічного товариства. Спостереження і дослідження Даля-природознавця завершилися складанням підручників «Ботаніка» й «Зоологія». За свідченням сучасників, вони високо цінувалися педагогами.

Він був невтомним збирачем, колекціонував лубочні картинки й видання, записував народні перекази, обряди, пісні, казки, загадки. Вивчаючи й спостерігаючи життя народу, сам учився в нього добру й любові до своєї Батьківщини.

Життєвий шлях Володимира Івановича Даля — це майже 71 рік. Третину цього шляху він прожив в Україні. «Так, благословенна Україна», — мрійливо й захоплено писав Даль. Він чудово володів українською мовою, знав Україну, її побут, менталітет українців, звичаї, культуру й літературу. «Малоросія — немов батьківщина його», — говорив В. Белінський.

Видатний лексикограф і етнограф, В. І. Даль постійно збирав і записував малоросійські слова й фольклор. Зібрані матеріали він передав професорові А. Д. Редькіну, пізніше вони увійшли до «Словника української мови» за редакцією Б. Д. Грінченка.

Одночасно із копіткою роботою в багатьох сферах Даль працював над словником. Справою усього його життя є неперевершений «Толковий словарь живого великорусского языка», що містить понад 200 тис. слів. Це один із перших тлумачних словників у Європі. Монументальна праця, якою став словник Даля, втілює в собі цілий етап у російській і світовій лексикографічній науці. За його створення автор був нагороджений Ломоносівською премією, премією Геймбюргера і Золотою Костянтинівською медаллю. Думаю, що кожна культура й інтелігентна родина повинна мати у своїй бібліотеці цей великий твір.

Володимир Даль залишив нам, крім своїх видатних здобутків, вважаю, найголовніше — зразок побудови своїми руками і своєю волею власних біографії й долі, що є великим прикладом організації життя. Він і зараз є нашим сучасником, бо його кредо — безперервна освіта протягом усього життя — ЮНЕСКО визначила

Завершення пам'ятника Володимиру Далю

головною концепцією освітньої діяльності у XXI ст.

«Не вважатися, а бути!» — вислів, що став девізом життя Даля. Володимир Іванович був кришталево чесною людиною, непідкупним, діяльним, доступним. Перебуваючи понад 25 років на службі держави, він об'їхав багато земель Російської імперії, вивчив побут народів і сформулював причини народних бунтів, шляхи полегшення економічного, соціального і правового стану громадян.

В. Даль гідний наслідування. Адаже в нього було все — чин (на певному етапі він обіймав високу посаду при царському дворі, яка за сучасними поняттями відповідає посаді заступника міністра), Володимирський хрест і навіть тисяча

десятин землі, якими він через свої переконання не скористався. Даль не любив протекції, тому в Петербурзі про нього казали: «Неможливо чесний і правдивий».

«Ми повинні зректися неправих доходів, дармоїдського присвоєння собі чужої праці, самовладдя й сваволі; визначити взаємні права й обов'язки, правдиво узаконити їх», — пише Володимир Даль. Усе життя він вірив у здоровий глузд народу, його мудрість і кмітливість. Як важливо сьогодні виховати ці високі людські якості в молодих!

Іноді чесний В. Даль дуже квапився зі своїми «поліпшеннями», викликав невдоволення міністрів, сперечався з губернатором, мучився «тендентним діловодством, страждав, що папери пише, а справи справжньої не робить». Однак був несправедливий до себе. Справи у нього були, великі! Ось що, наприклад, писала газета «Голос»: «Петербург повинен бути вдячний Далю за те, що він багато зробив для лікарень і навчальних закладів столиці».

Виховуючи студентів, ми повинні прищеплювати кожному юнаку й дівчині аналогічні риси. Кожна сторінка життя й діяльності В. І. Даля — приклад для наслідування, прояв щирого патріотизму.

Отже, життєвий шлях Володимира Даля — взірць глибокого морального служіння науці, своєму народу й Батьківщині, зразок повної реалізації особистістю всіх закладених у ній природою здібностей і талантів: блискучий морський офіцер, військовий інженер, хірург, який увійшов в історію медицини, офтальмолог і гомеопат, державний діяч, учений-натураліст, що став членом-кореспондентом Російської академії наук за вивчення Оренбурзького краю. Він — етнограф, письменник і лексикограф, автор першої класифікації прислівників у російській мові і всесвітньо відомого «Тлумачного словника живої великоросійської мови», один із засновників Російського географічного товариства. Але й це ще не все.

Володимир Іванович, який був яскравим представником інтелектуальної еліти, високо цінував, поважав і підтримував талановитих, обдарованих людей. Так, щира дружба пов'язувала його з Т. Г. Шевченком, якому Даль простягнув руку допомоги у важкі роки заслання, наполегливо домагався, і врешті, незважаючи на жорстку протидію з боку російського царя Миколи I, домогся пом'якшення вироку опальному поетові.

В. Даль усіляко сприяв розвитку української культури, вів активне листування з українськими письменниками, був постійним учасником літературних вечорів Є. Гребінки у Петербурзі. Всіх цих видатних діячів поєднували щира любов до України, невтомне прагнення утверджувати загальнолюдські цінності, нести своєму народу освіту і культуру.

І тепер, виконуючи важливе державне завдання виховання Людини, громадянина України, ми маємо найширші можливості позиціонування образу Володимира Івановича Даля, найяскравіших прикладів з його життя й роботи у всіх без винятку царинах його багатогранної діяльності. І це справді не ідол, не заідеологізований образ, а реальна людина, професіонал, гуманіст і наш великий земляк.

Вивчаючи життєдіяльність В. Даля, ідучи шляхом нашого славного земляка і виховуючи еліту нашої держави, ми вдячні долі за великий подарунок — ім'я, слово, славу, неперевершений приклад для наслідування й виховання багатьох поколінь. Спасибі їй за це!

Дев'яте узагальнення. Як нагорода знаходить свого героя, так наш університет одержав у нагороду за свій діяльний розвиток і підготовку висококваліфікованих кадрів масштабне, не кон'юнктурне в часі ім'я одвічного героя з місцевим корінням. Колективу університету, його випускникам є тепер на кого рівнятися, із ким порівнювати результати своєї діяльності, свої вчинки. Особливо цінним є те, що цей герой важливий як приклад для інтелігенції (але ж навчальний заклад і повинен «відтворювати» інтелігентних людей, однією із властивостей яких має бути висока освіченість), про яку в роки будівництва комунізму не те щоб забули, але відсували на другий план.

Вважаю, буде доречно цю частину заміток про В. Даля продовжити його словами, скомпонованим із висловів монологом — напуття нащадкам:

«Життя прожити — не поле перейти». Сім десятиліть і ще один без малого рік — це моє життя. Шлях не прямий, не по рівному тракту, шляхи-дороги часом несподівані, повороти іноді круті, але вони мене вели до мети, до великої справи. А справа має початок або корінь, спонування; за ним іде спосіб, засіб, а звершує справу кінець, мети досягнення її.

Із самого початку я засвоїв народну мудрість: «Учитися — завжди знадобиться», — і, вступивши до Дерптського університету, ґрунтовно узявся за навчання. І хочу з вами поділитися тією мудрістю, якої набув протягом життя і яка може послужити вам надалі.

Є в слов'янської людини три вороги, три супостати віковичних, які занепащають безліч людей; бійся їх і бережися.

Уберегтися від них можна всякому, тому що вони вічна-віч ні на кого не кидаються — немає в них на це ні сили, ні сміливості, а намагаються вони підстергти і знищити нашого брата...

Три супостати ці — три рідні брати: один називається якимось, інший — мабуть, а третій — як-небудь. Тільки піддайся їм, повір тільки тому, чого вони тебе вчать, і пропадеш, не дадуть і озирнутися.

От народ наш, якого звичай я ґрунтовно вивчив, казав: «Хто хоче багато знати, той повинен мало спати». Так що творить! Рухові вперед немає кінця, нові покоління продовжать справи минулих».

СЬОГОДЕННЯ

Окремо хотів би виділити дуже важливу складову сучасного періоду розвитку нашого університету. Йдеться про втілення в життя повноцінного інтегрування до Європейського освітнього простору. Як відомо, це є концептуальним завданням нашої держави (у травні 2005 р. підписана угода про вступ України до Болонського процесу).

Треба зазначити, що наш університет активно наближається до вирішення цього завдання і (поряд із кількома українськими провідними вузами) вже з 2004 року юридично увійшов до Болонської процедури. Всі ознаки нашого входження до Європейського освітнього простору особливо помітні в останні роки. В цілому розвиток університету за цей період позначений запровадженням у навчальний процес інноваційно-освітньої системи, основними елементами якої є:

- нова ідеологія освіти, що включає перехід до розвитку людських якостей особистості, активізації її творчої роботи, здатності індивіда до гнучкої, цілеспрямованої діяльності замість простої передачі знань від викладача до студента;

- кооперація та інтеграція вищих навчальних закладів різного рівня акредитації з метою створення спільного культурно-освітнього простору;

- розробка освітніх концепцій і програм відповідно до етнокультурних, культурно-історичних особливостей та об'єктивно заданої суспільної потреби в кадрах із урахуванням міждисциплінарної природи знань.

Перед тим, як назвати найважливіші кроки на шляху до перебудови діяльності нашого університету в напрямі євроінтеграції, реалізації принципів Болонської декларації і положень «Magna Charta Universitatum», хотів би пояснити читачам, у чому різниця між двома останніми документами, адже не всі це розуміють і про це часто запитують.

Предтечею Болонської декларації, котру вже підписують від імені європейських держав міністри освіти, був документ, підписаний у 1988 р. в Болоньї під час святкування 900-річчя місцевого університету ректорами провідних університетів Європи (у 2004 р. ми також його підписали). І ось через 11 років, тобто у 1999-му, також у Болоньї був підписаний новий документ, що дістав назву «Болонська декларація». У чому ж полягають основні особливості обох документів?

Велика хартія університетів практично не змінюється текстуально. Зміст цього документа наве-

дено нижче, і він, на думку професора Фабліо Роверзі-Монако, який довгий час був президентом Болонського колегіуму, — «підтверджує незалежність і автономію вузів як основу упевненості в тому, що системи вищої освіти і наукових досліджень будуть безперервно адаптуватися до нових потреб, запитів суспільства і до необхідності розвитку наукових знань».

Наводжу текст Хартії за документом, підписаним мною в Болоньї (нагадаю, що дата першого підписання цього документа 18 вересня 1988 р., а наш університет у момент підписання — 18 вересня 2004 р. — був уже в четвертій сотні підписантів; на сьогодні їх понад 600):

Велика хартія університетів

(Magna Charta Universitatum)

Преамбула

Ректори європейських університетів, що підписалися нижче, ті, хто зібралися в Болоньї з нагоди дев'ятсотліття найстарішого в Європі університету за чотири роки до остаточного скасування кордонів між країнами Європейської Співдружності, висловлюючи надію на перспективу розширення співробітництва між усіма європейськими націями, переконані у тому, що народи і держави мають, як ніколи раніше, усвідомити роль, яку університети будуть покликані відігравати у суспільстві, що змінюється і стає усе більш інтернаціональним, вважають, що:

1. На завершальному етапі цього тисячоліття майбутнє людства значною мірою залежить від культурного, наукового і технічного розвитку, зосередженого в центрах культури, знань і досліджень, якими є справжні університети.

2. Завдання університетів щодо поширення знань серед нових поколінь передбачає, що в нинішньому світі вони також повинні служити суспільству в цілому і що культурне, соціальне й економічне його майбутнє вимагає зокрема значного внеску в подальшу освіту.

3. Університети повинні давати майбутнім поколінням освіту і виховання, що навчать їх, а через них — інших, поважати велику гармонію навколишнього середовища і самого життя.

Ректори європейських університетів, які підписалися нижче, проголошують перед усіма державами і перед совістю всіх націй основні принципи, які мають відтепер і завжди бути основоположними для університетів.

Основні принципи

1. Університет — це самостійна установа всередині суспільств із різною організацією, що є наслідком розходжень у географічній та історичній спадщині. Він створює, вивчає, оцінює і передає культуру за допомогою досліджень і навчання. Для задоволення потреб навколишнього соціуму його дослідницька і викладацька діяльність має бути морально й інтелектуально незалежною від будь-якої політичної й економічної влади.

2. Викладання і дослідницька робота в університетах повинні бути нероздільні для того, щоб навчання в них відповідало новим потребам, запитам суспільства і досягненням у науковому знанні.

Ректор Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля професор О. Л. Голубенко під час підписання Magna Charta Universitatum у Болоньї, 18 вересня 2004 р.

3. Свобода в дослідницькій і викладацькій діяльності є основним принципом університетського життя. Керівні органи й університети, кожен у рамках своєї компетентності, мають гарантувати дотримання цієї фундаментальної вимоги.

Відкидаючи нетерпимість до інакших поглядів і будучи завжди відкритим для діалогу, університет є ідеальним місцем зустрічі викладачів, які здатні передавати свої знання і володіють необхідними засобами для їх удосконалення за допомогою досліджень та інновацій, і студентів, які мають право, здібності і бажання збагатити свій розум цими знаннями.

4. Університет є хранителем традицій європейського гуманізму. У здійсненні свого покликання він постійно прагне до досягнення універсального знання, перетинає географічні і політичні кордони й утверджує нагальну потребу взаємного пізнання і взаємодії різних культур.

Способи

Для досягнення цих цілей у світлі вищевикладених принципів необхідні ефективні засоби, що відповідають умовам сьогодення.

1. Для забезпечення свободи в дослідженнях і викладанні всім членам університетського суспільства треба надати необхідні засоби для її реалізації.

2. Набір викладачів і визначення їх статусу повинні відбуватися відповідно до принципу невід'ємності дослідницької діяльності від викладацької.

3. Кожен університет, з урахуванням конкретних обставин має гарантувати своїм студентам дотримання свобод і умов, за яких вони могли б досягти своїх цілей у культурі й освіті.

4. Університети, особливо європейські, розглядають взаємний обмін інформацією і документацією, а також збільшення кількості спільних проектів для розвитку освіти як основні елементи постійного прогресу знань.

Тому, як і в ранні періоди своєї історії, вони стимулюють мобільність викладачів і студентів, а також розглядають загальну політику щодо рівного статусу, знань, іспитів (без упередженого ставлення до національних дипломів) і присудження стипендій як необхідний інструмент

для здійснення своєї місії в переважаючих на сьогоднішній день умовах.

Ректори, які підписали нижче, від імені своїх університетів беруть на себе зобов'язання зробити усе від них залежне для того, щоб кожна держава, а також зацікавлені наднаціональні організації формували свою політику, спираючись на положення цієї Великої Хартії, що виражає одностайне бажання університетів, вільно визначене і проголошене.

Болонья, 18 вересня 1988 р.

Тепер — про Болонську декларацію і Болонський процес. На відміну від Великої хартії, Болонська декларація, глобальною метою якої є формування до 2010 року єдиного європейського простору вищої освіти, навпаки, в процесі зустрічей міністрів освіти, що повторюються кожні 2 роки (1999 р. — Болонья, 2001 р. — Прага, 2003 р. — Берлін, 2005 р. — Берген, 2007 р. — Лондон, Льовен/Лувен ля Ньов — 2009), змінює свої окремі цілі, що є складовими загальної глобальної мети. Якщо спочатку було сформульовано шість завдань, то пізніше їх стало десять:

- прийняття системи зрозумілих і порівнювальних ступенів (реалізована в ухваленні Всеосяжної структури кваліфікацій Європейського простору вищої освіти, в основу якої покладено Дублінські дескриптори);

- введення двоциклової структури вищої освіти (доповненої в подальшому скороченим циклом вищої освіти у межах першого циклу і третім циклом — докторантурою);

- застосування кредитної системи, аналогічної системі ECTS (пізніше було чітко підтверджено, що «національні й вишівські процедури забезпечення якості на основі європейських стандартів і принципів повинні передбачати використання ECTS на основі результатів навчання і навчального навантаження студентів», а також, що «точна реалізація ECTS є найважливішим інструментом для планування навчальних програм і підвищення якості й прозорості»);

- розширення мобільності студентів, викладачів, дослідників та управлінців;

- розвиток співпраці у сфері якості вищої освіти;

- посилення європейського виміру у вищій освіті (мається на увазі розвиток міжінституційної співпраці, схем мобільності й спільних програм навчання, практичної підготовки і проведення наукових досліджень);

- ставка на освіту впродовж усього життя як актуальну стратегію вишів країн-учасниць Болонського процесу;

- зростання ролі студентства у здійсненні болонських реформ;

- підвищення привабливості освітніх систем вищої освіти держав, що належать до «болонського клубу»;

- інтеграція обох просторів — вищої освіти та дослідницької діяльності.

У комюніке останньої Льовенської конференції (2009) ще раз підкреслюється: для подолання наслідків глобальної фінансової та економічної кризи, досягнення сталого економічного відродження і розвитку європейська вища освіта має спрямовувати всі зусилля

Переговори «Україна — НАТО». Брюссель, 2004 р.

на інновації, що зумовлено інтеграцією освіти і науки на усіх рівнях.

Та хай там як, незважаючи на певну динаміку цілей Болонського процесу і на реалізацію процесу інтеграції вищої школи одночасно в кількох рівнях, основним усе-таки є рівень університетів. Університети змушені йти назустріч студентам, які зацікавлені отримати освіту, котра визнавалася б одночасно в кількох країнах, адже так у випускників з'являється більше шансів влаштуватися на роботу.

Болонський процес змінив свої цілі насамперед у зв'язку з поверненням до соціальної, постринкової орієнтації в загальноосвітньому просторі на відміну від надмірно регіональної і ринкової спрямованості освіти. Вже у Празі освіту назвали суспільним благом, тобто її віднесли до категорії неринкового типу. В Берліні це конкретизували у напрямі соціального за хисту учасників освітньої діяльності, збереження європейського культурного багатства і мовної різноманітності, що ґрунтується на культурній спадщині різних традицій.

Крім того, незважаючи на значне фінансування вищої освіти у світі (наприклад, у США — це 10-20 млрд доларів на рік) все-таки нині при формуванні державної політики в галузі освіти пріоритетними є нееконічні інтереси. Це зумовлено тим, що освіта відіграє важливу роль у втіленні в життя довгострокових цілей країн, регіонів і світу, тобто працює на краще майбутнє.

Так, говорячи про особливості Болонського процесу, потрібно відзначити, що і як впливає із смислового навантаження слова «процес», він не є чимось постійним, застиглим, що чітко можна визначити і сформулювати. Болонський процес — це насамперед рух у певному напрямі.

А обидва документи, про які йшлося, — Велика Хартія університетів і Болонська декларація — це основоположні фундаментальні складові цього процесу. Спільне для них те, що основою Болонського процесу є університети, а динамічна складова — це диверсифікація цілей, конкретизація їх і зміна пріоритетів з урахуванням змін, що відбуваються в суспільстві.

Так склалося, що протягом незначного відрізка часу (одного 2004 року) мені довелося спостерігати за змінами суспільних умов і дійти того ж висновку, про

який писав у попередньому абзаці. Допомогло зорієнтуватися у нових напрямках розвитку вищої освіти перебування у складі делегації Міністерства науки й освіти України в Індії (підписання угоди про науково-технічну співпрацю між двома країнами), Брюсселі (переговори «Україна — НАТО») і в Страсбурзі (слухання в Раді Європи питання про суспільну відповідальність за вищу освіту й дослідження). Думаю, усім відомо, що Індія — це не Новий і не Старий Світ, а зовсім інша частина планети. І мені було цікаво спостерігати за тенденціями розвитку вищої освіти в цій країні, де враховуються особливості як європейської, так і стародавньої індійської цивілізації. І було помітно, що з регіонального характеру Болонського процесу в Старому Світі, метою якого було забезпечити конкурентоспроможність європейської вищої освіти насамперед порівняно з Новим Світом, цей процес розширився до глобальних світових масштабів. Це по-перше.

Після підписання угоди «Україна — Індія». Індія, 2004 р.

По-друге, вищеназване слово «конкурентоспроможність» у значенні ринкової економіки поступово замінюється словосполученням «привабливість Європи як різноманіття культур». І первинними, як уже зазначалося, у формуванні державної політики в галузі освіти стають нееконімічні інтереси. І це цілком виправдано для всіх, хто розуміє реальну роль цієї сфери діяльності людини в забезпеченні довгострокових інтересів країн і світу в цілому.

І, нарешті, по-третє, поняття «загальноєвропейський освітній простір» поступово замінюється поняттям «Європа знань». Так було на Берлінській нараді міністрів у 2003 р. і про це особливо багато йшлося на останніх слуханнях у Раді Європи у вересні 2004 р. Передусім йдеться про об'єднання викладацької та дослідницької роботи у вищих навчальних закладах.

А зараз перейдемо до перебудови діяльності нашого університету на нинішньому етапі розвитку в напрямі євроінтеграції. Найважливішими етапами цієї перебудови є:

1997 р. — запровадження системи організації навчального процесу, подібної до нинішньої кредитно-модульної системи, згідно з якою введено тижні самостійної роботи (3-4 за семестр), упродовж котрих проводяться атестації. За своєю суттю це і є складання

Засідання Ради Європи. Страсбург, 2004 р.

залікових модулів, тобто прототип модульної системи як стосовно побудови навчального процесу, так і щодо оцінювання знань студентів. Окремі студенти, які успішно працюють у семестрі, отримують оцінки з дисципліни, так звані «автомати», ще до початку екзаменаційної сесії.

2000 р. — початок регулярної роботи системи виробничих практик на провідних підприємствах Німеччини (Даймлер Крайслер, Фольксваген, Бременський сталеливарний комбінат, ArcelorMittal), а також цілеспрямоване інформування студентів про особливості навчального процесу в закладах освіти інших країн і підтримка ініціатив окремих студентів щодо паралельного навчання в університетах Європи.

2003 р. — з метою активізації процесу інтеграції України до європейського освітнього простору відповідно до завдань і принципів Болонської декларації створення факультету Європейських студій. Зосередивши увагу на мовній та країнознавчій підготовці студентів, департамент завоював авторитет як центр мовної підготовки не лише в нашому університеті, а й у східному регіоні України. Студенти університету регулярно беруть участь у програмах міжнародної академічної мобільності з провідними європейськими та американськими університетами, навчаються в університетах Німеччини, Австрії, Чехії, Словаччини, США, Франції, Польщі, залучаються до виконання міжнародних проектів із країнами Євросоюзу, регулярно проходять літню мовну практику в Австро-амери-

Переговори з генеральним секретарем Міжнародної асоціації університетів Євою Егрон Полак. 2008 р.

канському інституті у Відні, Університеті Отто фон Гюріке (м. Магдебург, Німеччина) та інших мовних центрах Європи. Викладачі університету, виборюючи гранти, підвищують кваліфікацію у міжнародних мовних школах, беруть участь у стажуваннях за проектами Європейського Союзу, проходять професійні тренінги, які організують посольства провідних країн світу.

2004 р. — завершення переходу до кредитно-модульної системи організації навчального процесу за всіма спеціальностями університету та підвищення статусу наукової складової діяльності університету завдяки створенню у нашому вищому навчальному закладі 6 філій провідних науково-дослідних інститутів НАН України.

2006 р. — завершення розробки та повний перехід на 12-бальну модифіковану шкалу оцінювання знань, повністю кореговану з європейською шкалою ECTS.

Про останнє варто сказати докладніше. Річ у тім, що ми можемо повною мірою адаптуватися до Європейського освітнього простору лише за умови однакового підходу до оцінювання результатів навчання. Це стосується як рамок кваліфікацій (у цьому напрямку ми теж плідно працюємо), так і оцінювання знань.

Згідно з Болонською декларацією, у 2010 р. має завершитися створення європейського простору вищої освіти. Крім того, в Європі поряд із Болонським відбувається Копенгагенський процес. Різниця між ними в тому, що Болонський процес спрямовано на реформування вищої освіти, а Копенгагенський — на реформування професійно-технічної. Для кожного з них розроблено свої моделі універсальних описів результатів навчання, і Європарламент прийняв рішення, згідно з яким із 2012 р. всі сертифікати та дипломи випускників будь-яких освітніх закладів країн Євросоюзу мають містити інформацію про відповідність повному рівню рамки кваліфікацій Копенгагенського процесу.

2012 р. уже не за горами, тому актуальною залишається тема оцінювання успішності навчання українських студентів із погляду їх адаптації до європейського освітнього простору.

II Всесвітня конференція ЮНЕСКО з вищої освіти «Нова динаміка вищої освіти та науки на службі соціального прогресу і розвитку». Париж, 2009 р.

Які ж системи оцінювання або шкали оцінок успішності навчання студентів у нас є? На сьогодні в країні використовуються такі шкали: національна 5-бальна, стандартна (шкільна) 12-бальна, шкала ECTS (відповідно до Болонської декларації з 2010 р. в Україні має видаватися додаток до диплома міжнародного зразка з оцінками за цією шкалою), 100-бальні, шкала Українського центру оцінювання якості освіти (від 100 до 200). Але наявні шкали не дають можливості адекватно зіставляти оцінки. Крім того, різні системи оцінювання безпосередньо впливають на кількісні характеристики якості підготовки фахівців як результат діяльності вищих навчальних закладів.

Так національна 5-бальна та стандартна (шкільна) 12-бальна шкали, що кореспондуються між собою, не проєктуються на шкалу ECTS. У багатьох університетах використовують у різних варіантах 100-бальну шкалу. І якщо її й надалі застосовувати для оцінювання знань або як таку, що встановлює відповідність між наявними національною 5-бальною, стандартною (шкільною) 12-бальною шкалами та шкалою ECTS, то залишиться чотири шкали. А шкала Ук-

раїнського центру оцінювання якості освіти свідчить лише про відносне місце результату окремого учня (рейтинг учня) серед результатів інших учнів, тобто її методологія оцінювання кардинально відрізняється від стандартних критеріальних методологій і жодним чином не узгоджується із жодною зі шкал, за якими виставляється абсолютна оцінка з конкретних критеріїв.

Зібрання ректорів університетів-членів Magna Charta Universitatum. Болонья (Італія)

На жаль, в Україні через відсутність єдиної системи оцінок має місце певна плутанина як серед студентів та викладачів, так і серед керівників різних інституцій, зокрема й на державному рівні. Наочний приклад: частина студентів навчальних закладів I-II рівнів акредитації водночас вивчає дисципліни за програмами повної загальної середньої школи, оцінки за які виставляються за стандартною (шкільною) 12-бальною шкалою, і фахові дисципліни за програмами молодших спеціалістів, що оцінюються за національною 5-бальною шкалою.

Тому необхідно вже сьогодні визначитися із єдиною системою оцінок знань студентів, максимально адаптованою до шкали ECTS. Вона має бути також інструментом для визначення кількісних показників успішності навчання студентів вишів, які можна було б вважати оптимальними.

Проводячи педагогічний експеримент з кредитно-модульної системи організації навчального процесу, в нашому університеті прийняли модифіковану 12-бальну шкалу оцінок, що максимально наближена як до національної 5-бальної й стандартної (шкільної) 12-бальної, так і до шкали ECTS. Її застосовано ще й тому, що наш університет підписав у Болонії Велику хартію університетів і наближає стандарти навчання до європейського освітнього простору на практиці.

На наш погляд, запропонована модифікована 12-бальна шкала, що відрізняється від стандартної (шкільної) 12-бальної шкали лише запровадженням додаткової оцінки «0» за межами діапазону позитивних оцінок, дуже зручна з кількох позицій. По-перше, вона є більш «чутливою», адже дев'ять позитивних оцінок (4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12) утричі більше, ніж три позитивні оцінки (3, 4, 5) 5-бальної шкали, і тому дозволяє точніше оцінювати рівень знань студентів. По-друге, 12-бальна шкала використовується в загальноосвітній середній школі й у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації та до неї вже і викладачі, і учні, і батьки за останні роки не без труднощів, але адаптувалися. По-третє, вона легко «монтується» у шкалу ECTS з масштабом практично 2:1. По-четверте, у країні може залишитися лише дві шкали: модифікована 12-бальна та шкала ECTS, які адаптовані щодо одна до одної.

Реалізація в Україні лише двох зрозумілих усім легітимних шкал оцінювання — 12-бальної, відповідно до чинного законодавства, і ECTS, відповідно до підписаних європейських угод, крім зазначених переваг, має прихованою метою підтримку поваги до традиційно консервативної (і шанованої суспільством) в усіх країнах освітньої галузі, до творчої і подвижницької праці людей, задіяних у процесі, який визначається

Національна 5-бальна шкала		Модифікована 12-бальна шкала	Шкала ECTS	
Екзамен	Залік		Екзамен	
5 «відмінно»	«зараховано»	12	А «відмінно»	
		11		
		10	В «дуже добре»	
9				
4 «добре»		8	С «добре»	
		7		
		6	D «задовільно»	
5				
3 «задовільно»		4	E «достатньо»	
		2 «незадовільно»	3	FX «незадовільно 1» — з можливістю повторного складання блоку змістових модулів
			2	
1			F «незадовільно 0» — з обов'язковим повторним вивченням блоку змістових модулів	
0				

емним словосполученням «навчально-виховний». Врешті-решт, забезпечити повагу до виконання законодавства, що важливо як виховні дії щодо молодого покоління. (Мабуть, треба також підкреслити необхідність виховання такої самої поваги до документів про освіту: атестату зрілості або диплому, — бо це не лише єдині легітимно затверджені і нашим, і європейським законодавством документи про освіту, але й інтегральна оцінка 12-річної або 5-річної праці учня, студента, а також учителя та професора). До цього можна додати лише те, що, як доведено багаторічним досвідом використання модифікованої 12-бальної шкали у нашому університеті, жодних проблем щодо її еквівалентності, об'єктивності, зрозумілості в застосуванні не було.

Отже, ми запропонували (пропозиції передали в Міністерство освіти і науки України) відмовитися від національної 5-бальної шкали (це вже зроблено в середній школі) та запровадити як єдину модифіковану 12-бальну шкалу оцінювання знань студентів у вищих навчальних закладах усіх рівнів акредитації. Крім суто раціонального аспекту, втілення в життя забезпечує соціальну повагу та партнерство з багатомільйонною більшістю населення, яке спочатку змушують обговорювати проблеми свого буття (через школу проходять усі!) у категоріях 12-бальної системи оцінювання замість звичної 5-бальної, потім 100- або 200-бальної та ще й європейської універсальної ECTS.

Зроблені у напрямку Євроінтеграції кроки супроводжувались створенням відповідних умов для вивчення іноземних мов. В університеті успішно працюють

центри з вивчення польської, чеської, німецької, китайської, англійської. Крім того, активно залучаються до роботи викладачі вишів із Німеччини, Чехії, США, Китаю, Польщі та ін.

Одним із найважливіших завдань університету у рамках Болонського процесу є підвищення якості вищої освіти. Адже система, що утвердилася ще за часів Радянського Союзу, — «Від сесії до сесії живуть студенти весело» — не кращим чином стимулює активність студентів щодо оволодіння ними спеціальними знаннями.

Як відомо, видання навчальним закладам ліцензій на право освітньої діяльності підтверджує спроможність конкретного закладу впроваджувати якісну підготовку фахівців за певними напрямками та спеціальностями і базується на трьох основних критеріях: кадрове, методичне та матеріальне забезпечення навчального процесу. Але навіть повна відповідність названих критеріїв ліцензійним вимогам не гарантує високу якість навчання без зацікавленості студента у здобутті високого рівня знань. Відсутність структурованої мотивації студента до навчання є одним із головних чинників зниження якості набутої кваліфікації. Особливо гостро постає це питання у зв'язку зі збільшенням обсягів самостійної роботи сту-

Навчальний центр «Delcam»

дентів при введенні елементів дистанційного навчання. Більшість причин втрати зацікавленості зрозуміла: відсутність робочих місць на виробництві, неможливість працевлаштуватися за спеціальністю, низький рівень оплати праці на робочих місцях із вищою освітою тощо.

Тому частина реорганізацій, що відбуваються в університеті, спрямована саме на підвищення мотивації студента до навчання. Ми досягли близько 100% забезпеченості гарантованого направлення на роботу випускників. Перехід до європейської системи навчання, виховання у студентів почуття причетності до європейського освітнього простору підвищують інтерес до спеціальностей, які вони опановують, надають впевненості щодо перспектив своєї кар'єри.

На ставлення студентів до навчання позитивно впливають також демократизація навчального процесу, зміна взаємин між викладачем та студентом, а саме — перехід від принципу «викладач вчить, а студент

навчається» до принципу «викладач і студент — це рівноправні партнери». Підвищує мотивацію до навчання і бурливе впровадження у навчальний процес новітніх інформаційних технологій: застосування комп'ютерної техніки, локальних інформаційних мереж та корпоративної навчальної мережі університету, Internet, аудіовізуальних засобів викладання тощо. І підтвердження цьому вже є: значно збільшився час на самостійну роботу студентів у комп'ютерних класах, інформаційному центрі.

Основою методичного забезпечення самостійної роботи студентів усіх форм навчання стали електронні навчально-методичні комплекси дистанційних курсів дисциплін (НМКДКД). В університеті створено їх понад 1400. Доступ до методичної бази НМКДКД можливий із будь-якого із 2900 комп'ютерів навчальної корпоративної мережі університету. Розробка мультимедійних презентацій, відеокomp'ютерних додатків, мультимедійних підручників, віртуальних лабораторних практикумів і практичних занять та використання їх на аудиторних заняттях стає для нас одним із головних завдань інформаційно-методичного забезпечення навчального процесу.

Працює сервер і програмне забезпечення для організації єдиного порталу методичного забезпечення університету, що надає викладачам можливість самостійно додавати, оновлювати й змінювати методичний матеріал із тих дисциплін, що вони викладають. А студенти, відповідно, мають змогу самостійно працювати із ресурсами порталу, де інформацію подано у чотирьох окремих розділах: аудіо- та відео матеріал, методичне забезпечення навчального процесу та електронна бібліотека.

Існує відокремлений інформаційний центр із 200 комп'ютерами, що працює цілодобово лише для студентів.

Сьогодні в університеті налічується понад 3000 одиниць комп'ютерних робочих місць. На факультетах працює 46 комп'ютерних, 18 мультимедійних класів та 7 переносних мультимедійних комплексів, які постійно використовуються в навчальному і науковому процесах. Усі факультети та кафедри підключені до корпоративної локальної мережі університету. Зокрема у навчальних корпусах створені умови для використання безпроводного (Wi-Fi) підключення до Інтернету. До того ж у гуртожитках для іноземних студентів створено локальну мережу із використанням Wi-Fi технології з виходом в Інтернет.

Розпочато проект із переходу університету на IP-телефонію. Удосконалюється і робота Наукової бібліотеки. Так лише за минулий навчальний рік в електронну базу даних читачів занесено 7800 осіб. Тобто майже у 50% користувачів оформлені електронні формуляри, за якими ведеться подальша робота із читачами. Продовжується й робота зі створення електронного каталогу книжкового фонду. До електронного реєстру вже потрапило більш ніж 12000 назв, що становить 400000 примірників, тобто 50% від загальної кількості книжок фонду бібліотеки.

Адже суспільство постійно розвивається, шукаючи нових форм самовираження, а інформатизація виступає одним із засобів самореалізації суспільства, ми не маємо жодного морального права відставати від світових тенденцій у розвитку інформаційних технологій, повинні рухатися вперед. Так до святкування 90-ої річниці від дня народження нашого університету ми ставимо перед собою цілком конкретні завдання, реалізація яких — лише питання часу та нашої наполегливості.

Одним із важливих чинників, що мобілізують молодшу людину на творчу працю, а також забезпечують умови для демократизації в частині термінів складання іспитів та графіку навчального процесу, є запровадження модульної організації навчального процесу із системою заліків (залікових кредитів). А це дуже необхідно, якщо враховувати, що багато студентів, навіть денної форми навчання, паралельно ще й працюють.

У цілому сьогодні Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля є справжнім університетським комплексом, до складу якого входять вищі навчальні заклади як III-IV, так і I-II рівнів акредитації. Вони інтегровані на основі концепції ступеневої освіти, що відповідає принципам Болонського процесу. Значно підвищено соціальний захист студентів і викладачів. Функціонування університету у форматі «середня освіта — вища освіта — наука — виробництво» сприяло вирішенню багатьох соціально-економічних проблем і збереженню державних коштів.

Але найголовніше — ми досягли рівня «справжнього» університету (це визначення взято з п. 1 Преамбули Великої хартії). Адже лише «справжні університети» допускаються для підписання Хартії.

Що ж вкладається в це поняття? Крім прямого значення, тобто «дійсний, істинний, непідробний» (див. «Тлумачний словник» В. І. Даля), у цьому ж пункті Преамбули Хартії розшифровується змістове значення словосполучення: «справжні університети як центри культури, знання і досліджень».

Справді, наш університет на нинішньому етапі його розвитку повною мірою відповідає істинному класичному університету і є центром культури, знань і досліджень. Це підтверджується і документально на офіційному рівні (атестації, акредитації), і по суті (небагато вузів, навіть класичних університетів, можуть похвалитися практично повним охопленням всіх галузей знань, що є в країні: 27 із 48, наявністю 24 факультетів, 105 кафедр і 130 спеціальностей) й іміджевими суспільними оцінками, про які згадується в попередньому розділі.

Але я хотів би звернути увагу й на інші особливості «справжніх університетів», яким ще не всі віддають належне в нашій країні і через які в Старому Світі (Європі) саме університети обрали як фундаментальну базу для об'єднання країн і побудови європейського співтовариства. Для цього прочитайте ще раз уважно Велику Хартію, де вказані основоположні принципи діяльності університетів. Дозволю ще раз їх коротко перерахувати:

Привітання Почесного доктора університету Л. Кучми

по-перше, університет має бути автономним і його діяльність — незалежною від будь-якої політичної й економічної влади;

по-друге, викладацька і дослідницька діяльність в університетах мають бути нерозривні;

по-третє, не повинна обмежуватися свобода у викладацькій і науковій діяльності;

по-четверте, університет має сповідувати традиції європейського гуманізму в набутті універсальних знань і у взаємодії різних культур незалежно від географічних і політичних меж.

У перелічених принципах якраз і зафіксовані ті особливості університетів, які визначили їх провідну роль у суспільстві, особливо в громадянському, побудованому вже у більшості країн Європи і до якого наближається нині Європа в цілому.

Таким чином для ефективного виконання своїх функцій університет повинен мати значну автономність у визначенні цілей та змісту свого розвитку, бути нейтральним щодо політичних процесів. Саме незаангажованість у політиці дозволяє науковим колективам університетів виробляти об'єктивний, поміркований погляд на суспільні події, виступати в ролі незалежного експерта й утримувати громадян від радикальних, деструктивних дій.

Багаторічне становлення університетів як могутнього і унікального соціокультурного явища є, по суті, історією становлення фундаментальних цінностей академічної свободи. Остання розуміється як квінтесенція інтернаціональної і міжкультурної значущості поняття «знання»: через саму свою специфіку знання покликані долати національні та державні межі й тим самим формувати планетарний простір цивілізації.

Підкреслимо — саме простір, адже знання, як історичне, так і сучасне, у прямому розумінні, долає відстані між державами й народами. З іншого боку, культурна функція університету полягає в культивуванні особової суб'єктивності, тобто внутрішньої свободи, чия відсутність не може компенсувати ніяка державна політика або підтримка. Університет звернений безпосередньо до особи; його стратегія, тактичні зусилля, освітні інтенції замкнуті на індивіді і його свободі. Звідси зрозуміло, що сам університет потребує автономії, адже будучи невилітним, він не здатний продукувати будь-яку свободу.

Парк «Університетський» та Храм Олександра Невського

Водночас становлення європейських університетів — це історія становлення їх автономії. В конкретні історичні епохи межі автономії були різними: університет залежав від релігійних, політичних, правових та інших інститутів. Проте в нинішньому столітті проблема автономії сучасного університету є такою ж актуальною, адже їх залежність від концернів або корпорацій відчувається не менше, ніж від інших владних інституцій.

Тому слід ще раз підкреслити, що Болонський процес і Велика хартія європейських університетів мають на увазі університетську автономію як початковий принцип. Можна сказати, що наявність або відсутність автономії є своєрідним тестом наявності або відсутності громадянського суспільства в конкретній країні. Університетське співтовариство має володіти практичною незалежністю від ідеологічних і політичних установок влади в насамперед тому, що всяка влада формує вузькоспрямоване соціальне замовлення. Безпосередня ж установка університету на виконання прямого соціального замовлення є безпомилково впізнаною рисою тоталітаризму.

Університет покликаний долати вузькокон'юнктурні цілі на користь максимальної універсалізації знань. Але це аж ніяк не означає, що він здійснює своєрідну «втечу від реальності». Навпаки, це свідчення того, що університет формує справжнє академічне співтовариство, яке в своїх корпоративних цілях дотримується початкового принципу «автономії з відповідальністю».

Останню тезу слід конкретизувати. Відповідальність університету — це насамперед відповідальність етична, що полягає в чіткому усвідомленні масштабів власного впливу на долі соціокультури. Університет історично формує і відтворює інтелектуальну еліту; тим самим він формує і відтворює не просто знання як таке, а інтелектуально-етичний запас людства. Знання незалежно від конкретної наукової специфіки не буває нейтральним. Звідси — знання, не підкріплене етично, завжди має пряму або потенційну загрозу. Ось чому парною категорією свободи завжди була і залишається

необхідність, в даному разі — відповідальність.

Університет як носій академічної свободи має бути захищений від різних прямих дій. Він повинен мати право формувати змістовні й формальні параметри освітнього простору, його людських і матеріальних ресурсів. Інакше університет не виконує ту функцію, що була закладена в нього історично і яку крім нього не в змозі виконати будь-який інший соціальний інститут.

Сказане вище якраз і дає відповідь на запитання, чому саме університети обрали фундаментальною базою для побудови європейського громадянського співтовариства.

Але створення громадянського суспільства нині особливо актуальне і в нашій країні. З двох причин. Перша — тому що ми проходимо зараз через активний період розбудови правової держави, фундаментальними основами якої є ті ж одвічні поняття — порядність, чесність і людяність, котрі властиві й громадянському суспільству. Друга — ми вирішуємо зараз проблему входження до Європейського об'єднаного суспільства.

На мою думку, настав час термінологічно, за допомогою енциклопедії визначитися з поняттям «громадянське суспільство». Це суспільство громадян із високим рівнем економічної, соціальної, політичної, духовної і моральної культури, що разом із державою створює розвинені правові відносини; суспільство рівноправних громадян, що не залежить від держави, але взаємодіє з нею заради спільного блага. Становлення громадянського суспільства — невинний процес удосконалення громадянина, громади, влади, політики, права, що охоплює всі без винятку сфери життєдіяльності. А сутністю громадянського суспільства є забезпечення законних прав людини. Таке суспільство існує за умови плюралізму будь-якої, зокрема соціально-політичної, діяльності, її матеріальних та ідейних основ. Сфера приватного життя також має бути закритою для будь-якого політичного владного втручання.

На закінчення цього розділу хотів би висловити надію, що кожен член нашого університетського колективу усвідомив ту велику місію, яку виконують європейські університети, зокрема й наш, кожен викладач і студент університету приймає на себе функції і відповідальність, визначені документом (Magna Charta Universitatum), який від їхнього імені підписав ректор на черговому етапі сучасного розвитку нашої alma mater.

Підбиваючи підсумок сучасного періоду розвитку нашого університету, можна зробити **десяте узагальнення**. Далівський університет, що має всі ознаки європейського класичного, відбувся як сучасний центр науки, культури і освіти та реально рухається у напрямі євроінтеграції, а також повністю усвідомлює свою роль у будівництві громадянського суспільства як у нашому

українському домі, так і в європейському, що окреслений певними умовами Болонського процесу.

І ще. Є такий крилатий вислів: «Велике бачиться на відстані». Можливо, не всі мої дорогі земляки помітили, що в нашому регіоні з'явилася визначна пам'ятка — «Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля» і якою луганчанам можна пишатися так, як ми пишаємося трудовими рекордами наших шахтарів, подвигами молодогвардійців, досягненнями одного з найбільших у світі тепловозобудівних заводів, перемогами чемпіонської футбольної «Зорі».

А на підтвердження цього ж вислову наведу уривок зі статті в журналі молодих радикалів «Торба» з далекої Львівщини, які в січні 2001 р. приїхали до Луганська, щоб підтримати київський наметовий рух, і яких ми розмістили в університетському профілакторії:

«Але все-таки ми кращі за американців. Бо допоки ці клятві янки лопали свої новорічні хот-доги, українці розбудовували демократичне суспільство. Бо ж у них президенту все-таки не зробили (себто імпічмент) за величезні плями на сукні якоїсь хвойди. А у нас проти віце-прем'єра Генпрокуратура порушує кримінальну справу. Як наслідок її посилають у відставку і в країні розпочинається вимкнення світла. Повна демократія. Що-що? Конституція? Закони? «Ми, Лео II, є Гарантом Вищої сили» і в Кольберах у Нас ходять люди, які в часи Мазаріні (див: «Історія Прокуратури УРСР») себе непогано зарекомендували. Геть усляких Фуке! (див: «Двадцять років по тому» О. Дюма). І навіщо нам той газ? Ми і на торфі проживемо. Он беларуси ж живуть!

А в той час, коли нагорі глумилися, внизу вирішили робити щось для відродження Соборної України. Ось і наважилася ЛОО «Молода Просвіта» поїхати з вертепом на благодатний Схід. Точніше, в Луганськ. Класно там було. Автобусом всюди возили... Триразове харчування... Проживання в крутому профілакторії. Все просто «супер». А ще показували нам Східноукраїнський національний університет. Було на що подивитись. І тому, що там люди працюють на Alma mater, а вже потім на себе (порівняйте зі своїми навчальними закладами). Там професорсько-викладацький склад знає, що їхній матеріальний добробут прямо залежить від добробуту універу. А не навпаки. Вони працюють. І їх можна визнати одними із найкращих у нашій Ненці. Бо вони не живуть одним днем. Бо вони амбітні і хочуть, щоб про них знав світ. І ректори не просять грошей в обласній владі чи в Кабміні. Вони самі їх заробляють. А тому й є змога будувати навчальні корпуси вартістю в кілька мільйонів.

Побачивши все це, мимоволі думаєш хто більший українець?»

У наведеному уривку статті вимір відстані — десь півтори тисячі кілометрів. Але є й інші виміри: від найближчого університетського міста Росії — Ростова (200 км) до далеких

університетів Сполучених Штатів, Китаю, Японії (понад 10000 км), не кажучи вже про багато університетів Європи, з більшістю країн котрої ми плідно контактуємо. Ці виміри є не лише в нашій «Книзі відгуків», але й у спільних наукових працях, у збільшенні з кожним роком кількості спільних проєктів для розвитку освіти як основного елементу постійного прогресу знань.

МАЙБУТНЄ

На закінчення своїх нотаток-спогадів хочу відтворити і свій власний монолог, співзвучний наведеному у третьому розділі монологу В. І. Даля і близький йому за основними ідеями. Як і попередній, він — із минулого (цей есе-монолог був написаний мною у 1999 р., напередодні нового століття, для «Золотої книги України — 2000»), але за змістом — у майбутньому. Він резюмує певним чином мої життєві спогади і водночас містить елементи прогнозу розвитку й нашого університету, й освіти у цілому, і нашого суспільства.

«Багато тих, хто вважає мене успішною людиною. Можливо, це справді так, якщо взяти до уваги, що все задумане мені вдається реалізувати. Звичайно, я маю на увазі найважливіші, визначальні завдання. Що це — вдача? Можливо. Тільки, на мій погляд, вдача супроводжує тих, хто звик до постійної, часом виснажливої роботи. Хто складності й перешкоди вважає невід'ємними складовими будь-якого руху, що відкриває нові обрії. І ще тих, хто постійно поповнює свої знання.

Скільки себе пам'ятаю, — мені завжди ніколи. Практично увесь час поглинається роботою і навчанням. При цьому сповідував і сповідую конкретні якісні ознаки, якими можна характеризувати і працю, і навчання.

За мірило своєї праці беру дуже простий критерій (ним же користуюся, коли оцінюю людей, колектив, якими керую) — результат. Працювати не на результат — виходить, не працювати або працювати погано. І багатом, напевно, уже набридло моє висловлення про те, що робота оцінюється не її тривалістю, а результатом.

Посвята першокурсників у студенти

Після підписання угоди з НАН України. Луганськ, 2005 р.

А якщо говорити про освіту, то тут критерій один — вона має бути постійною, адже інформація і знання постійно оновлюються. До цього я повернуся пізніше.

Праця й освіта! Ось два поняття, яким я віддавав свій вільний від сну час, якого постійно не вистачало. Мені дуже близький вислів улюбленого мною Джерома К. Джерома: «Мене обурює, що дорогий час нашого життя, ці дивовижні миті, які ніколи не повернуться, безцінно витрачаються на сон». На мене наводять жах неупереджені цифри статистики, що в середньому людина 25 років життя витрачає на сон.

Деяким поколінням випало жити на рубежі тисячоліть. Моєму поколінню, мені — довелося. Грань століть, епох, тисячоліть — унікальний привід, щоб не тільки оглянутися й осмислити пройдене, але й спробувати зазирнути в майбутнє, загадати бажання.

Мені дуже хочеться, щоб моя країна, мій народ були більш цивілізованими, більш благополучними, тому що вони гідні цього. Але ще А. Пуанкаре помітив, що міцність цивілізації залежить від Науки й Мистецтва. І не потрібно на когось посилатися, щоб проголосити аксіому про те, що й наука, і мистецтво, і благополуччя, і статок людей — похідні рівня освіти народу.

Освіта! Це той чуб, за який зрештою моя країна має бути витягнена в ряди кращих за якістю життя, як на те заслуговує правонаступниця наддержави Київської Русі, як на те заслуговує наш працьовитий народ.

Таке твердження не відкриття. Цьому є приклад повністю зруйнованих війною Німеччини, Японії. А досвід Південної Кореї, Тайваню, інших країн, де багато уваги приділяється розвитку освіти, й особливо спеціальної, вищої освіти! Наприклад, у Південній Кореї 72 % дорослого населення має вищу освіту. І вже зараз у багатьох країнах визначена межа — близько 100 %.

Мені здається, у нас не зовсім чітко розуміють те, що коротко визначив Наполеон I: «Навчання народу повинне бути першою метою уряду», — і що відображає досвід розвитку країн з високим рівнем добробуту.

Доречно згадати при цьому, що ООН вважає основними критеріями якості життя й рейтингу країн у

світовому співтоваристві два параметри: рівень освіченості нації й тривалість життя громадян.

Якою я бачу освіту XXI століття?

По-перше, це зміна самої її парадигми: від сентенції «Освіта на все життя» потрібний перехід до девізу, проголошеного ЮНЕСКО: «Освіта для всіх, освіта через все життя, освіта без меж». Це означає, що для кожної людини досягнення певного рівня освіти не повинне бути перешкодою для подальшого навчання. Тут доречно згадати висловлений ще в давнину афоризм мудреця Діогена: «Освіта дає юнакам розважливості, старим — розраду, бідним — багатство, багатим — прикраси».

По-друге, це перехід від класно-урочної системи навчання, що склалася ще в епоху середньовіччя, до системи навчання методиці самостійного добування знань. Інакше кажучи, це перехід від системи, основою якої є викладач, до системи, основу якої становить той, хто здобуває знання, тобто перехід від пасивних методів навчання до активних.

По-третє, це розвиток дистанційної освіти. При цьому зовсім іншу перспективу для людства відкривають нові освітні технології, які в своїй основі спираються на глобальні телекомунікаційні мережі й інтелектуальні комп'ютерні системи. Це уможливорює створення глобальної системи дистанційного навчання, що на основі нових інформаційних технологій дозволяє забезпечувати безпосереднє спілкування між викладачем і тим, хто одержує знання, що завжди було перевагою очного навчання.

А в цілому центром системи освіти повинна бути особистість. Для досягнення загальної освіченості необхідно гармонізувати відносини людини й природи через ознайомлення із сучасною науковою картиною світу й на цій основі вирішувати проблеми екології, науково-технічного прогресу.

Мені здається, що викладена освітня картина відображає потреби людської цивілізації на межі XXI століття. І тоді, перефразуючи Ф. М. Достоєвського, можна сказати, що «освіта врятує світ».

Переконаний, що наш вуз — Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, простіше, Далівський університет — має всі передумо-

Закладка до фундаменту капсули з посланням до студентів 2020 року. Луганськ, 2002 р.

ви, щоб стати в один ряд із кращими вищими навчальними закладами світу. Всіма характерними рисами освітньої моделі XXI ст. він уже володіє. Їх потрібно поглибити й удосконалити. Університет вже має потужний «кістяк», що успішно обростає «м'язами». Я вірю, що настане час, коли ім'я «Далівський університет» стане таким же відомим, як Сорбонна, Кембридж або Оксфорд.

Як швидко це відбудеться, залежить від багатьох обставин, від волі Божої і, головне, від професорсько-викладацького колективу університету. Але якщо інтерполювати динаміку розвитку нашого вузу за різні періоди існування: за 90 років від дня народження, коли ми двічі відроджувалися з нуля; за ті 54 роки, які я безпосередньо міг спостерігати у своєму житті, пов'язаному з університетом, коли ми кілька разів підвищували статус вузу й досягли його найвищого для нашої країни рівня; за 12 років мого ректорства, коли практично всі показники, що характеризують вуз, подвоїлися й потроїлися, — то цей час не за горами.

Адже вже сьогодні в Далівському університеті на 24 факультетах за 130 спеціальностями готують майбутню еліту регіону й країни (а це одночасно понад 34 тисячі студентів) 170 докторів наук, професорів і більш ніж 700 кандидатів наук, доцентів, інших викладачів, рівень соціальної захищеності яких, у свою чергу, також у багато разів підвищився. Завтра ці показники стануть ще кращими, бо динаміка нашого розвитку дуже стрімка. І це головна запорука успіху!

Оскільки вже зараз Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля став помітним серед інших потужних університетів як України так і Європи, то приїзд видатних державних керівників нашої країни та іноземних гостей (тільки за 2009 рік Далівський університет відвідали 38 закордонних делегацій із 16 країн з чотирьох континентів) став для нас повсякденною подією. Але особливо приємно нашому величезному колективу приймати ширі поздоровлення та красиві букети від перших керівників нашої країни.

Сьогодні ми святкуємо 90-річчя нашої alma mater. Але думками ми вже у майбутньому. І там теж будуть ювілеї, а нам уже потрібно думати, якими досягненнями їх зустріти, щоб подарувати своєму рідному університету, щоб він став ще кращим.

Так ми робили у 80-річний ювілей, коли самі собі подарували новий аудиторний корпус, що прикрашає не лише наш університет, а й став найкращим подарунком місту. До речі, ми вже тоді, у 2002 р. почали готуватися до 100-літнього ювілею. В капсулі, яку ми заклали у фундамент красеня нового корпусу, лежить звернен-

Будівництво головного аудиторного корпусу. 2003 р.

ня до студентів і викладачів 2020 року. У тексті говориться:

«Ми віримо, що ви понесете естафету знань і труда далі. Ми передаємо вам на початку нового XXI століття неспокійну і прекрасну кулю нашої планети Земля, і врятувати її від тривоги, війни й руйнувань можуть лише розумні й освічені люди. Ми віримо, що розум, знання й енергія нових випускників нашого університету зроблять нашу країну процвітаючою, гідною нового століття.»

Ми віримо вам, ми сподіваємося, що, зустрічаючи століття нашого університету, ви, із вдячністю озирнувшись назад, скажете новим поколінням студентів і викладачів, як ми говоримо вам сьогодні: йдіть далі, реалізуйте те, що в концепції ЮНЕСКО, у Національній концепції освіти України в XXI столітті названо інноваційною творчою освітою. Багато поколінь студентів, викладачів, ректорів, уся країна з надією дивляться на вас. Ми передаємо вам наш спільний дім, наш університет — джерело знань, наш земний вогонь, справу нашої життя, яка зіткана з мужності й ніжності, краси й надії, з молодості й досвіду!»

У процесі підготовки до святкування 90-річчя, коли самі собі запропонували великий перелік завдань до цієї дати, ми також не забували про майбутній 100-літній ювілей. Саме цьому присвячена «Програма діяльності університету на 2006-2020 рр.», яку прийняла Вчена рада нашого Далівського університету. «Козак Луганський» Володимир Даль говорив, що «життя прожити — не поле перейти». Тож ми не зупиняємося на досягнутому. Невдовзі — 100 років із дня створення університету, відбудеться це у 2020 р. Хтось із далівців стане на 10 років старшим, хтось мудрішим, хтось більше посивілим. В. Даль також був сивим, мудрим і гордим. Горді й ми, що працюємо в університеті, який но-

Президент України Л. Д. Кучма вітає із Днем народження університету

Президент України Л. Д. Кучма вітає із Днем народження університету

силь його ім'я. Горді, що маємо розум, інтелект, хист і бажання працювати в ім'я прийдешніх поколінь. Хай буде щасливим майбутнє нашого університету! Ми цього хочемо і ми в це віримо!

ПІСЛЯМОВА

На початку книги обумовлена мета її створення — з урахуванням загальновідомого вислову «Історія — це біографії» розповісти про становлення Далівського університету крізь призму спогадів та власне сприйняття тих, хто творив і творить історію вищого навчального закладу. Один із «тих» (а це люди, які пов'язали частину свого життя з Далівським університетом та називають себе «далівець») — автор викладеної глави книги.

Перечитавши ще раз свої «спогади» за 54 роки, пов'язані з alma mater, зрозумів, що це зовсім не спогади, а інший жанр. Точніше, і спогади, й аналіз, і висновки, і прогнозування, і ... багато чого іншого. Але не важливо, як називається жанр, а важливо, щоб читач зрозумів, що я не хотів його лише вчити, виходячи з відомого вислову Б. Шоу: «Хто уміє, той сам робить, хто не уміє робити сам, той вчить інших, хто не уміє ні того, ні іншого, учить, як треба учить». Просто мені хотілося, як і іншим авторам цієї книги, зафіксувати досвід прожитого для його використання іншими.

А у викладеному вище матеріалі я мав на меті:

- для молодих читачів — допомогти полегшити їхній шлях до життєвих успіхів;
- для читачів дорослих — ознайомити з одним із наймогутніших вітчизняних університетів, що в своєму розвитку вже вийшов на європейську арену.

Для обох категорій читачів, які відзначаються уважністю й аналітичним складом розуму, у викладеному матеріалі неважко знайти ідеологію розвитку Далівського університету. Це також одна з неявно заданих автором цілей викладеного матеріалу. При цьому читачів не особливо перевантажено цифрами або методологією наукового трактату, як це зроблено, наприклад, у моїй публікації, на котру є посилення вище.

До речі, для людей, хобі яких — наукова діяльність і які люблять гімнастику для розуму, рекомендую прочитати один із таких трактатів, у якому, можу запевнити як автор, вирішується нез'ясована досі проблема (схематично ілюструю

Президент України В. Ф. Янукович вітає колектив університету

інтригу проблеми: коефіцієнт тертя сковзання стали по сталі може досягти розміру 0,2, коефіцієнт тертя кочення — 0,02, а коефіцієнт кочення зі сковзанням — його ще названо коефіцієнтом зчеплення — 0,4; парадокс у тому, що для третього виду тертя, яке, здавалося б, є проміжним перших двох, максимальне значення не проміжне, а вдвічі більше). Для вирішення проблеми вперше викладена математична теорія

для одного з трьох відомих видів тертя: кочення зі сковзанням. А якщо хто-небудь із читачів хоче зробити математичний опис інших видів тертя, він зробить неоцінну послугу людству. Адже без явища тертя у природі не здійснюється жоден процес).

І навіть якщо читач останньої категорії спробує створити теорію тертя або займеться іншою науковою діяльністю, бізнесом, будівництвом, конструюванням, чи мистецтвом, чи ... і т. ін. — це все одно краще, ніж нетямуще сидіти перед екраном телевізора. Але для цього потрібно читати. Багато! Зокрема і викладений у цій книзі матеріал.

Таку першу універсальну пораду дозволю собі дати молодому читачу

Головний аудиторний корпус — візитівка університету

безвідносно від його юних амбіцій і поставлених цілей у досягненні життєвого успіху.

На початку цих спогадів я вже відповів на одне із тих запитань, яке мені постійно ставлять на зустрічах: «А чому Ви вважаєте свій вуз сильним?» В епілозі хочу відповісти на інше запитання, яке мені також часто задає молодь: «Як стати ректором?» (розумію, що цим підкреслюється ставлення до однієї з найповажніших у світі посад: в розділі «Батьки» я вже говорив про високошановане в Німеччині звернення «Magnifizenz» до ректорів, а в деяких інших країнах, наприклад, без візування ректорами не виходять у світ навіть прийняті парламентами значущі законопроекти). На це запитання сьогодні відповів би так: «Роби, як я».

У цій відомій і не мною вигаданій пораді, під «я» мається на увазі кожен викладач Далівського університету, бо студент від викладача повинен отримувати найважливіші для успішного майбутнього речі: знання, душу і серце, які надихають на все подальше життя. Розуміючи це, ми намагаємося формувати колектив педагогів так, щоб компетентність і людяність кожного з них були визначальними рисами. Лише тоді ми виховаємо гідних студентів, які пишатимуться своєю alma mater і будуть успішними у житті.

Ці поради насамперед розраховані на тих, хто починає жити, шукаючих і амбітних, у хорошому розумінні цього слова, молодих людей. Поради, природно, дійсні і для вибору абітурієнтами або їх батьками свого університету (про це теж часто запитують).

Та головним у моїх спогадах про минуле, сьогодення і майбутнє є не ці універсальні та тривіальні дві поради, а квінтесенція з викладених вище узагальнень, пов'язаних із життям університету та з моїм особистим життям. І хотілося б, щоб сформульовані узагальнення певною мірою враховували наші молоді читачі, випу-

скники, майбутні керівники і члени нашого здорового, творчого професорсько-викладацького колективу. Інакше кажучи, хотілося б, щоб ці десять узагальнень, як і біблійні десять заповідей, були дороговказом для людей, котрі тільки починають шлях до життєвих успіхів. Особливо хай вони знадобляться тим випускникам і нашої, й інших

навчальних закладів, які, як і я, поєднують своє життя з Далівським університетом.

І ще хотілося б, щоб у нашому університеті і професори, і студенти мали почуття гордості, корпоративної взаємопідтримки, щоб, крім професійних знань, всіх далівців поєднувала корпоративна свідомість.

За визначенням філософів, корпоративна свідомість є екзистенційно-моральною структурою особистості, яка забезпечує високий рівень діяльної мотивації. Але можна сказати й інакше. Корпоративна свідомість — це виразне усвідомлення своєї долі як СПРАВИ, злиття цієї долі з долями тих, хто тебе оточує, коли мала батьківщина — університет, — як БУДИНОК, непомітно переростає в БАТЬКІВЩИНУ більшу. І ти відчуваєш себе не гвинтиком, а особистістю, що має право бути й творити себе. Ось такої корпоративності має прагнути Далівський університет, і це повинна бути одна з головних цілей його розвитку.

Якщо три виділені ключові слова — БУДИНОК (alma mater), СПРАВА, БАТЬКІВЩИНА — стануть для кожного випускника нашого університету, далівця, дороговказами й будуть святими, тоді він із найвищою ефективністю зможе використати одержані знання і трансформувати їх у колективах, де працюватиме, у свідомий дух творчості. І саме тоді, упевнений, супутниками наших випускників будуть успіх і удача. А успіх і удача наших вихованців — це основні складові щасливої долі й популярності Далівського університету.

© Видавничий центр
<http://www.10903.lviv.ua>

